

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

Obrazovanje učitelja

Anđela Nikčević

ORGANIZACIJA TIMOVA ZA PODRŠKU DAROVITIM
UČENICIMA U OSNOVNIM ŠKOLAMA U NIKŠIĆU

Master rad

Nikšić, 2023.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ
Obrazovanje učitelja

**ORGANIZACIJA TIMOVA ZA PODRŠKU DAROVITIM
UČENICIMA U OSNOVNIM ŠKOLAMA U NIKŠIĆU**

Master rad

Mentor: doc. dr Milica Jelić

Kandidat: Anđela Nikčević

Broj indeksa: 785/22

Nikšić, 2023.

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Anđela Nikčević

Datum i mjesto rođenja: 19. 04. 1994. Nikšić

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv postdiplomskog studija: Obrazovanje učitelja

Naslov rada: Organizacija timova za podršku darovitim učenicima u osnovnim školama u Nikšiću

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet – Nikšić

UDK, OCJENA I ODBRANA MAGISTARSKOG RADA

Datum prijave master rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema:

Mentor: doc. dr Milica Jelić

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranda:

Komisija za ocjenu magistarskog rada: doc. dr Milica Jelić, mentor; prof. dr Nada Šakotić, član;
doc. dr Jovana Marojević, član

Datum sjednice Vijeća na kojoj je usvojen izvještaj o ocjeni master rada i formirana komisija za odbranu rada: 23.11.2022.

Komisija za odbranu rada:

1. Doc. dr Milica Jelić, mentor
2. Prof. dr Nada Šakotić, član
3. Doc. dr Jovana Marojević, član

Datum odbrane:

Zahvalnica

Zahvaljujem se svojoj porodici na pružanju podrške u svim etapama izrade master rada, kao i svojoj mentorki doc. dr Milici Jelić na davanju sugestija.

REZIME

U radu se bavimo organizacijom timova za podršku darovitim učenicima u osnovnim školama u Nikšiću. Naš rad sadrži dva poglavlja, odnosno teorijski i metodološki dio. U teorijskom dijelu rada bavili smo se osnovnim karakteristikama darovite djece, kao i radom i organizacijom timova za podršku nadarenoj djeci.

Istraživanje je realizovano na uzorku od 100 ispitanika (nastavnici, stručni saradnici i direktori), odnosno članova timova za nadarene učenike. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi način organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću. Za dobijanje podataka primijenili smo anketni upitnik i grupni intervju (fokus grupe). Dobijeni rezultati su prikazani u formi histograma, a opisani tekstualno u skladu sa istraživačkim hipotezama.

Rezultati našeg istraživanja pokazuju da su na nivou osnovnih škola u Nikšiću formirani timovi za nadarene učenike, koji aktivno participiraju u identifikaciji, praćenju rada, stvaranju uslova i pružanju podrške ovim učenicima. Dobijeni rezultati pokazuju da organizacija timova svojim angažmanom doprinosi procesu razvijanja sposobnosti i potencijala kod darovitih učenika. Analizom rezultata dolazi se do saznanja da se plan organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću afirmiše.

Na osnovu dobijenih rezultata konstatuje se da je organizacija timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću bazirana na unapređenju potencijala i sposobnosti ovih učenika.

Ključne riječi: organizacija timova, nadarena djeca, osnovne škole u Nikšiću

APSTRAKT

In our work, we deal with the organization of support teams for gifted students in elementary schools in Nikšić. Our work contains two chapters, i.e. theoretical and methodological part. In the theoretical part of the work, we dealt with the basic characteristics of gifted children, as well as the work and organization of teams to support gifted children.

The research was conducted on a sample of 100 respondents (teachers, professional associates and directors), that is, members of teams for gifted students. The goal of the research was to determine the method of organizing teams for gifted students in elementary schools in Nikšić. To obtain data, we used a questionnaire and a group interview (focus group). The obtained results are presented in the form of a histogram, and described in text in accordance with the research hypotheses.

The results of our research show that at the level of elementary schools in Nikšić, teams for gifted students have been formed, which actively participate in identifying, monitoring work, creating conditions and providing support to these students. The obtained results show that the organization of teams contributes to the process of developing the abilities and potential of gifted students. Analyzing the results shows that the plan for the organization of teams for gifted students in elementary schools in Nikšić is confirmed.

Based on the obtained results, it can be concluded that the organization of teams for gifted students in elementary schools in Nikšić is based on improving the potential and abilities of these students.

Keywords: organization of teams, gifted children, elementary schools in Nikšić

SADRŽAJ

UVOD.....	9
1. DAROVITOST KOD DJECE	11
1.1. Ključne odlike darovitosti	12
1.2. Idealizam i perfekcionizam darovite djece.....	14
1.3. Mitovi o darovitoj djeci.....	16
1.4. Teorije o darovitosti	17
1.4.1. Sternbergova teorija	18
1.4.2. Renzulijeva teorija.....	19
1.4.3. Ganjeov diferencijalni model	19
1.5. Razlike između darovite i pametne djece.....	20
2. RAD I ORGANIZACIJA TIMOVA ZA NADARENE UČENIKE U OSNOVNIM ŠKOLAMA.....	22
2.1. Članovi tima za nadarene učenike i njihova organizacija	23
2.2. Identifikacija darovitih učenika.....	24
2.3. Pristupi u radu sa darovitim učenicima	26
2.4. Podsticanje i usmjeravanje darovitih učenika	27
2.5. Međusobna saradnja i timski rad članova tima za darovite učenike u osnovnoj školi.....	29
4. ISTRAŽIVAČKI DIO	31
4.1. Problem i predmet istraživanja.....	31
4.2. Cilj i zadaci istraživanja	31
4.3. Istraživačke hipoteze	32

4.4. Metod istraživanja	32
4.5. Uzorak istraživanja.....	33
5. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA.....	34
5.1. Demografske karakteristike istraživačkog uzorka	34
5.2. Formiranje timova u cilju identifikacije, praćenja rada i pružanje podrške darovitim učenicima u Nikšiću	37
5.3. Način organizacije timova za nadarene učenike u Nikšiću	44
5.4. Afirmacija plana organizacije timova za nadarene učenike.....	50
5.5. Saradnja članova tima za nadarene učenike	54
DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	58
ZAKLJUČAK	60
LITERATURA	62
PRILOZI	66
Prilog 1 - Anketni upitnik za učitelje	66
Prilog 2- Fokus polja.....	71

UVOD

Nadareni učenici imaju natprosječne sposobnosti i ostale dispozicije ličnosti koje im omogućavaju da postižu zavidne rezultate u određenim oblastima (Ilić, 2010). Darovita djeca su poznata po svojim izuzetnim intelektualnim sposobnostima, a ipak su raznolika grupa kao i svaka druga.

Jedna od najvažnijih karakteristika darovite djece je njihova napredna intelektualna sposobnost. Ova djeca često pokazuju izuzetnu radoznalost prema svijetu oko sebe, vođena neutoljivom željom za usvajanjem znanja. Njihova sposobnost da apsorbiraju, razumiju i primjenjuju složene informacije prevazilaze njihove vršnjake, omogućavajući im da shvate koncepte i teorije u ranom uzrastu. Darovita djeca obično imaju izuzetno pamćenje (Jovanović i Brajković, 2014). Sa lakoćom pamte detalje, sekvence i događaje i često iznenađuju odrasle svojim vještinama sjećanja. Ova sposobnost pomaže njihovom procesu učenja, omogućavajući im da efikasnije uspostavljaju veze i asocijacije.

Pored ovih kognitivnih sposobnosti, nadarena djeca često pokazuju visok nivo kreativnosti. Oni uživaju u rješavanju problema. Ovaj kreativni način razmišljanja povezan je sa njihovom sposobnošću da vide obrasce, prave veze i razaznaju apstraktne koncepte koje većina djece njihovog uzrasta ne može.

Što se tiče socijalnih vještina, nadarena djeca često preferiraju društvo starije djece ili odraslih, jer im je lakše da se povežu sa osobama sa sličnim intelektualnim sposobnostima. Međutim, darovita djeca se takođe mogu boriti sa osjećanjem izolacije ili različitosti (Pfeiffer, 2014). Prepoznavanje ovih osobina je prvi korak u podršci darovitoj djeci. Važno je pružiti im stimulatívno okruženje koje njeguje njihovu intelektualnu radoznalost, zadovoljava njihove emocionalne potrebe i podstiče njihovu kreativnost. Cilj nije samo da ih podstaknemo, već da im pružimo resurse, podršku i razumijevanje koji su im potrebni da napreduju.

Svaka vaspitno-obrazovna ustanova treba da ima tim za podršku nadarenoj djeci. Jedan od ključnih zadataka timova za nadarene učenike jeste pronalaženje adekvatnih strategija za podsticanje nadarenih učenika u daljem razvoju svojih sposobnosti i potencijala. Od ključnog značaja je da članovi tima međusobno sarađuju, razmjenjuju iskustva i stavove vezane za nadarene učenike i njihovo dalje napredovanje. Dakle, tim za podršku nadarenim učenicima, ima za cilj da

svojim aktivnim angažmanom doprinose stvaranju podsticajnih uslova za razvijanje sposobnosti i potencijala nadarenih učenika.

Primarna motivacija za rad dolazi od činjenice da je neophodno da vaspitno-obrazovni proces sa darovitim učenicima, bude baziran na primjeni inovativnih metoda rada, putem kojih će se unaprijediti ambijent učenja i stvoriti podsticajno okruženje za razvijanje sposobnosti i potencijala ovih učenika. Mišljenja smo da se u aktuelnoj nastavnoj praksi nedovoljna pažnja posvećuje darovitim učenicima, njihovoj identifikaciji i primjeni strategija rada koje su utemeljene na individualnim sposobnostima ovih učenika. Zato, odlučili smo, da u okviru rada sprovedemo istraživanje u cilju sticanja saznanja o načinu organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću.

Ovim radom želimo da aspostrofiramo značaj adekvatne organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću.

1. DAROVITOST KOD DJECE

Darovitost, inteligencija i talenat su fluidni koncepti i mogu izgledati drugačije u različitim kontekstima i kulturama. Čak i u školama ćemo naći niz vjerovanja o riječi „nadaren“, koja je postala pojam sa više značenja i mnogo nijansi.

Darovita djeca mogu se razvijati asinhrono: njihov um je često ispred njihovog fizičkog rasta, a specifične kognitivne i socijalno-emocionalne funkcije mogu se razvijati neravnomjerno. Neka darovita djeca sa izuzetnim sposobnostima neće pokazati izvanredne nivoe postignuća zbog okolnosti u okruženju kao što su ograničene mogućnosti učenja kao rezultat siromaštva, diskriminacije ili kulturnih barijera; zbog fizičkih ili smetnji u učenju; ili zbog motivacionih ili emocionalnih problema (Jolly, 2012). Ova dihotomija ima implikacije na škole jer osmišljavaju programe i usluge za nadarene učenike.

Tvrdimo da postoje djeca koja pokazuju visoke performanse, ili koja imaju potencijal da to učine. U skladu sa tim, imamo odgovornost da pružimo optimalna obrazovna iskustva kako bismo u potpunosti razvili talente kod što većeg broja djece, za dobrobit pojedinca i zajednica.

Nacionalna asocijacija za darovitu djecu ističe da darovita djeca imaju izraženije sposobnosti u poređenju sa svojim vršnjacima (Jolly, 2012). Ove sposobnosti se mogu pokazati u različitim oblastima, od liderstva do umjetničkih sposobnosti. Ponekad ova nadarena djeca ispoljavaju nevjerojatnu sposobnost u određenoj oblasti poput matematike ili nauke (Freeman, 2003).

Definicija Nacionalnog društva za nadarene i talentovane se ne razlikuje mnogo i uključuje talenat, performanse i dostignuća (Jolly, 2012). Društvo takođe ističe da darovitost može obuhvatiti brojne domene, od akademskih do umjetničkih. Međutim, treba istaći da darovitost znači mnogo više od samog talenta. Darovitost se odnosi na djecu koja imaju talenat i sposobnost da ga iskoriste na značajno visokom nivou.

Izraz 'nadareni i talentovani,' kada se koristi u odnosu na učenike, djecu ili mlade, označava učenike, djecu ili mlade koji daju dokaze o visokoj sposobnosti postignuća u oblastima kao što su intelektualni, kreativni, umjetnički ili liderski kapaciteti ili u određenim akademskim oblastima u kojima su potrebne usluge ili aktivnosti koje škola obično ne pruža.

Darovitost će varirati zbog inherentnih uticaja različitih aspekata u životu djeteta, kao što su dom, škola i društvena sredina, obrazovne mogućnosti, intrapersonalne karakteristike, socioekonomski uticaji i pristup aktivnostima i iskustvima, a na sve to utiče slučajnost (npr. genetika i formativno okruženje) (Nettle, 2003). Međutim, okruženje takođe igra važnu ulogu u razvoju darovitosti i njenom pretvaranju u talenat; darovitost bez sumnje proizlazi iz veoma karakteristične konfiguracije razvojnih uticaja.

U nekim slučajevima, okruženje za učenje u školi ne podržava razvoj darovitosti. Ovo može dovesti do mnoštva problema povezanih sa osjećanjem nepripadanja, osjećanjem neuspjeha i kasnijim problemima u ponašanju jer je ovoj djeci u suštini dosadno u školi (Mammadov, 2002). U ovim slučajevima, postoji neusklađenost između visokog potencijala, znanja i sposobnosti djeteta i nižih očekivanja koje nudi nastavnik kroz nastavni plan i program u učionici. Paradoksalno, zbog ove neusklađenosti dijete može biti neuspješno u školi. Ovaj neuspjeh dodatno otežava probleme jer neki mogu da vide da dijete uopšte nije nadareno jer njihova školska postignuća ili učinak ne odražavaju njihov procijenjeni potencijal (npr. na psihometrijskoj procjeni). Daroviti učenici dolaze u školu očekujući da uče svaki dan nešto novo, ali oni samo vježbaju prethodno učenje i vještine (Lee, Meyer & Crutchfield, 2021). Kao posljedica toga, oni mogu da se odvoje i da nedovoljno postignu jer nemaju dovoljno kognitivno izazovnih mogućnosti da uče.

1.1. Ključne odlike darovitosti

Način na koji naše društvo vidi darovitu djecu ogleda se u našim štampanim medijima, televiziji i filmovima, koji uobičajeno predstavljaju visoko inteligentnu djecu kao „štrebere”, obično sa intenzivno naprednim sposobnostima iz matematike i nauke, ali ne prikazuju njihove osobenosti i ličnost u cjelini. Medijske poruke često pretvaraju djetetove sposobnosti, interesovanja i emocije iz dobrih osobina u mane. Iako je veoma malo pozitivno prikazanih portreta, oni, svakako, nijesu uobičajeni obrazac.

Naravno, ponašanje darovitih nije uvijek pozitivno. Mnoge crte karaktera kod darovitih imaju

i pozitivne i negativne aspekte, zavisno od situacije, okolnosti, ili nečijeg viđenja. Na primjer, druga strana medalje visoke jezičke sposobnosti je da dijete priča ili čita bez prestanka. Druga strana medalje u slučaju kada je dijete idealista i perfekcionista leži u tome što dijete često sudi drugima pronalazeći hipokriziju gdje god pogleda (Silverman, 2003). Druga strana radoznalosti je da dijete neprestano postavlja pitanja – do te mjere da to može jako smetati odraslima koji će poželjeti da zapitkivanje prestane (Silverman, 2003). Dijete koje preispituje način na koji roditelj radi, prosto može imati radoznao um i tražiti dublje odgovore na pitanja. Dijete koje nije voljno da radi stvari na tradicionalan način je obično ono što ima divergentnu sposobnost razmišljanja i kreativnost.

Darovito dijete koje stalno postavlja pitanja može ometati učiteljev nastavni dan, ili može primijetiti da je nešto netačno, pa da poželi da to ispravi. Iz perspektive učitelja, ovo može biti neprimjereno ponašanje i učitelj koji nije imao obuku o ponašanju darovite djece, može se žaliti na ovo „nezrelo” dijete (Bain, Choate & Bliss, 2006). Međutim, učitelj koji ima saznanja o karakteristikama darovite djece mogao bi prihvatiti djetetove komentare i ponovo preusmjeriti dijete na lekciju. Zbog intenzivnosti ponašanja, darovita djeca imaju poteškoća sa promjenom svog ponašanja, a ovo često uzrokuje burne reakcije kod drugih.

Po definiciji, neko ko je darovit jeste drugačiji od uobičajenog obrasca, a na mnogim mjestima, biti drugačiji ne samo da je neobično, nego je i neprihvatljivo. Kao da su neobične sposobnosti, intenzivnost, osjetljivost ili razne posebnosti karaktera na neki način prijetnja drugima, zato što se ne uklapaju u normu (Moiseva, 2020). Roditelji i nastavno osoblje ponekad griješe što uzimaju ponašanja koja karakterišu ovu djecu kao izuzetna i pretvaraju ih u kritiku.

Karakteristike darovitog djeteta se ne mogu ukloniti; one su sastavni dio ličnosti ovog djeteta. Kada drugi kritikuju i negativno opisuju ove karakteristike, darovita djeca nauče da sakriju svoju darovitost, što je velika šteta za njih.

Jedna od važnih karakteristikama darovite djece jeste asinhroni razvoj. Sasvim je izvjesno da asinhroni razvoj može izazivati stres kod darovite djece, posebno kada sposobnost razmišljanja i emotivna zrelost kasne za njihovim intelektom. Intelektualni uzrast darovite djece je obično dosta iznad njihovog realnog uzrasta, ali je njihova sposobnost mnogo bliža njihovim stvarnim godinama.

Odrasli koji nijesu svjesni djetetove asinhronije mogu lako upasti u zamku očekivanja da se

dijete ponaša u skladu sa svojim starijim, mentalnim uzrastom, a ne u skladu sa svojim mlađim, realnim uzrastom. Oni su istinski zbunjeni kada dijete izgleda emotivno nezrelo, pošto vrlo često vide zrelost u drugim oblastima. Odrasli mogu lako pogriješiti i pretpostaviti da će dijete, koje se sa lakoćom koristi sofisticiranim riječima i konceptima, biti u stanju da izađe na kraj sa kompleksnim emotivnim i međuljudskim situacijama, pa i raspravama, ali emotivni razvoj djeteta nije na naprednom nivou (Abrosimova, 2019). U stvarnosti, ono je emotivno baš kao i sva ostala djeca istih godina. Ukoliko odrasli izraze kritiku ili razočaranje u vezi sa njihovim emotivnim ponašanjem, to kod ovog djeteta izaziva stres, i to ne razumije reakciju odrasle osobe.

Asinhronija je više od rasuđivanja i emotivnog razvoja koji kasne za intelektom. Darovita djeca pokazuju asinhroniju i po pitanju intelektualnih sposobnosti. Što je dijete bistrije, to je izvjesnije da će imati širok dijapazon sposobnosti. Na primjer, uobičajeno je za malo darovito dijete da bude frustrirano, što njegovi prsti neće da rade ono što njihov mozak želi (Massoni, 2010). Ono može da sa znatnim razumijevanjem vizualizuje, kako bi finalni proizvod trebalo da izgleda, ali njegove fine motoričke sposobnosti nijesu još uvijek dovoljno razvijene da bi to izvele.

Još jedna vrsta asinhronije postoji kada se osobi čini da se ne uklapa u svijet koji je okružuje. Darovita djeca otkrivaju da su različita od drugih još dok su mala i često se osjećaju „u neskladu” sa porodicom i prijateljima. Čak i kada se roditelji trude da naprave atmosferu prihvatanja i podrške, darovita djeca mogu osjetiti da se nikako ne uklapaju. Mogu osjećati da se ne slažu sa vršnjacima, tradicijom i društvom uopšte, ili se ne uklapaju u školu. Što su darovitija, kreativnija i nezavisnijeg duha, ova djeca su sklonija da dožive ovaj nesklad (Rogers, 2007). Izvjesnije je da će izuzetno darovito dijete – ono kome je IQ visok – imati stvarih poteškoća da se osjeća udobno u većini situacija i vjerovatno će doživjeti izvjesnu dozu stresa.

1.2. Idealizam i perfekcionizam darovite djece

Evidentno je da darovita djeca često zamišljaju kakve bi bile idealne vrste ponašanja, okruženja i postignuća – za njih, za društvo, pa čak i za svijet. Mogu vidjeti potencijal, ali jednako jasno vide i kako ne uspijevaju, ili kako društvo ne uspijeva da dostigne te ideale. Njihovi visoki ideali često

kod njih uzrokuju pritisak da promijene svijet (Diezmann, 2005). Osim toga, imaju veliki potencijal, što navodi druge da očekuju više od njih. Stres, koji iz ovog proizilazi, može biti veliki teret ako je dijete perfekcionista i ako očekuje da i svijet bude savršen. Ovakva djeca imaju često poteškoća da nauče da tolerišu nesavršenosti i frustracije svakodnevnog života.

Perfekcionizam u potrazi za izvrsnošću može biti dobra pokretačka snaga. Postavljanje visokih ličnih standarda i pronalaženje oblasti u kojima je perfekcionizam na sceni neophodni su za uspjeh (Koren, 1989). Ipak, treba konstatovati da nije poželjan perfekcionizam koji uključuje „prisilnu” potragu za ostvarivanjem nerealno visokih ciljeva, praćenu intenzivnim stresom i patnjom ukoliko se nečiji cilj ne ostvari.

Roditelji djece perfekcionista mogu se brinuti da su oni stvorili perfekcionizam očekujući mnogo od svoje djece. Najčešće nijesu. Djeca perfekcionista u ranom djetinjstvu već su sklona da se upoređuju sa visokom standardima koje su postavila (Rice et al., 2005). Za ovu djecu, perfekcionizam se čini kao urođena crta karaktera iako i drugi faktori mogu tome doprinijeti. Roditelji koji imaju snažnu potrebu za izvrsnošću obično daju primjer perfekcionizma. Djetetove urođene predispozicije mogu biti pojačane porodičnim okruženjem.

Iako roditeljsko pretjerano naglašavanje postignuća može da hrani perfekcionizam, većina darovite djece jednostavno postavi sebi veoma visoke standarde. Darovita djeca kod koje postoji rizik da postanu perfekcionista su ona kojima je, po temperament, potrebna struktura, veoma su dobro organizovana, imaju konkretno-sekvencijalni stil učenja i stvari uzimaju veoma ozbiljno. Sa svojom intenzivnošću, ona su tako ozbiljna i toliko zavise od pravila da doživljavaju malo radosti ili spontanosti u životu (Schuler, 2000). Drugi ih vide kao rigidne, pretjerano zabrinute ili depresivne, iako se ona sama mogu osjećati udobno sa svojim stilom života.

Perfekcionizam se može manifestovati na mnoge načine. Na primjer, može postojati dijete koje ima pretjerano visoke standardne prema sebi, zato što pokušava da udovolji drugima. Većina darovite djece, posebno kada su mala, pokušava da dostigne nivoe koji su uzbudljivi i pružaju zadovoljstvo roditeljima. Kao i sva mala djeca, ona žele da budu prihvaćena, voljena i poštovana; pokušavaju da se dopadnu tako što ispoljavaju svoje talente kako bi dobila potvrdu od drugih.

Kako god nastao, perfekcionizam može uticati na djecu da se osjećaju krivim, lijenim ili sebičnim ukoliko nijesu sve vrijeme uključeni u aktivnost koja im je korisna. Ako njihovo shvatanje sebe postane usko povezano sa zadacima, ono izaziva patnju zbog toga što djeca misle

da je njihov rad ispod željenih standarda. Iako je malo vjerovatno da će osoba sa perfekcionističkim ponašanjem potpuno prestati da bude perfekcionista, moguće je da ona nauči da vlada svojim perfekcionizmom kako bi se stvorila zdravija i realističnija potraga za izvrsnošću, kombinovana sa nježnim prihvatanjem sebe (Schuler, 2000). Dijete može sebi postaviti tri pitanja kako bi razvilo zdrav stav prema svom perfekcionizmu: (1) Da li je ovo dovoljno dobro? (2) Dugoročno, da li će ovo biti bitno? (3) Šta je najgora moguća stvar koja se može desiti? Stvari se obično slože same od sebe kada postavimo sebi ova tri pitanja.

1.3. Mitovi o darovitoj djeci

Nedostatak razumijevanja, ambivalentnost i postavljanje niskog prioriteta u vezi sa darovitom djecom u školama, stvorili su klimu gdje su i saznavne i emotivne potrebe darovite djece alarmantno zanemarene. Još daleke 1972. godine, Marland izvještaj, Odjeljenja za obrazovanje Sjedinjenih Država, navodi: „Darovita i talentovana djeca su, u stvari, uskraćena i mogu patiti od psiholoških potreba i permanentnog slabljenja njihovih sposobnosti, kako bi dobro funkcionisala” (Lewis & Knight, 2000). Nedostatak podrške i informacija, čini se, proizilazi prvenstveno iz brojnih mitova koji postoje o darovitoj djeci. Mediji, na primjer, često prikazuju darovitu djecu kao mala čuda – genijalce koji mogu da riješe izuzetno teške matematičke zadatke, sviraju neki instrument. Drugi mit, posebno čest, jeste da darovitoj djeci ne treba posebna pomoć zato što, ako su pametna, ona svakako mogu sama razviti svoje sposobnosti (Lewis & Knight, 2000). Uz to, drugo pogrešno uvjerenje je da su darovita djeca ona djeca koja su uspješna u školi ili u oblasti za koju su talentovana; a to isključuje one koji su potencijalno daroviti, ali trenutno postižu manje od očekivanog.

Navedeni mitovi mogu iskomplikovati život i potrebno ih je preispitati. Postoje mnogi tipovi darovite djece i nekoliko različitih nivoa darovitosti. Neka darovita djeca su dobra u brojnim oblastima; drugi su daroviti u samo jednoj ili dvijema oblastima kao što su matematika ili prirodne nauke. Neka darovita djeca, pak, imaju poteškoće u učenju, disleksična su ili imaju ADHD. Ipak, neki uspijevaju na tradicionalan način, ali se nekako osjećaju nepovezano i „različito” cijelog svog

života (Sisk, 2008).

Na bazi svega navedenog, mitovi o darovitoj djeci su:

- Darovita djeca su obično darovita u svim akademskim oblastima.
- Darovitost je potpuno urođena.
- Darovita djeca će postići svoj puni potencijal ako budu pod stalnim pritiskom.
- Emotivna zrelost darovite djece je jednako razvijena kao i njihov intelekt.
- Darovita djeca rijetko imaju emotivnih i interpersonalnih problema.
- Darovita djeca uživaju u pokazivanju svojih talenata i sposobnosti drugima.
- Porodice uvijek cijene izuzetne sposobnosti, srčanost i osjetljivost svoje darovite djece.
- Darovitu djecu je lakše vaspitati nego većinu druge djece.
- Roditelji ne mogu da identifikuju darovitost kod sopstvene djece (Sandra, 2022).

Smatramo da dominantnost i nedostatak tačnih informacija o darovitoj djeci glavni su razlozi što potrebe darovite djece nijesu prepoznate ili im se ne pridaje mnogo pažnje u našim školama i društvu.

1.4. Teorije o darovitosti

Teoretičari koji iznose teorije o darovitosti su pod uticajem društvenih i kulturnih struktura društva kome pripadaju. Oni uzimaju u obzir sopstvena iskustva, lična uvjerenja i stavove kada stvaraju svoje teorije. Zato koncept darovitosti varira od mjesta do mjesta (Amiri, 2020).

Uvidom u literaturu, nalazimo značajan broj teorija o darovitosti. Posebno izdvajamo sljedeće teorije darovitosti: Sternbergova, Renzulijeva i Ganjeova teorija. Navedene teorije smo objasnili u narednim podnaslovima.

1.4.1. Sternbergova teorija

Polazeći od sopstvenog lošeg iskustva sa tradicionalnim mjerenjima koeficijenta inteligencije, Robert J. Sternberg je razvio alternativni model inteligencije koji se sastoji od tri elementa procesa mišljenja koji se održavaju u ravnoteži putem metakognicije (McCoach & Flake, 2008). Uzimajući u obzir praktično iskustvo sa visoko intelektualnim ljudima koji nijesu baš uspješni u životu, Sternberg opisuje tri različite vrste inteligencije u svom modelu:

- Analitičko razmišljanje koje se fokusira na planiranje, praćenje, refleksiju i transfer.
- Kreativno razmišljanje koje se fokusira na razvoj, primjenu novih ideja i kreiranje rješenja.
- Praktično razmišljanje koje se fokusira na odabir i oblikovanje okruženja i iskustava iz stvarnog svijeta (VanTassel–Baska, 2013).

Koliko uspješna osoba može da koristi ove tri različite inteligencije nije samo rezultat jednostavnog posjedovanja visoke inteligencije u jednom ili više od ova tri domena inteligencije. Uspjeh takođe zavisi od toga koliko su dobro izbalansirane jedna protiv druge. Putem metakognicije pojedinac odlučuje koji način razmišljanja je prikladan pod određenim uslovima.

Svjestan da se većina ljudi razlikuje po svojoj opštoj sposobnosti da koristi tri inteligencije, Sternberg je kasnije razvio tipologiju ljudi zasnovanu na njegovoj teoriji razlikujući sedam tipova:

- Analizer se dobro snalazi u akademskom okruženju, ali nije izvjesno da će dati kreativan doprinos ovoj oblasti.
- Tvorac lako generiše ideje, ali nije u stanju da analizira te ideje ili da ih sprovede u djelo.
- Praktičar je ubjedljiv i zabavan, ali mu nedostaje suština u razmišljanju.
- Analitički kreator je u stanju da analizira stvorene ideje, ali ne prenosi te ideje drugima lako.
- Analitički praktičar uspijeva u konvencionalnim terminima jer se visok koeficijent inteligencije prevodi u praktičan rad, ali je malo vjerovatno da će dati trajni doprinos.
- Kreativni praktičar ima sposobnost da smisli nove ideje i može da ubijedi druge ljude

u vrijednost ovih ideja, bez obzira da li su te ideje vrijedne toga ili ne.

- Savršeni balanser je u stanju da primijeni sve tri inteligencije po potrebi i stoga je u najboljoj poziciji da pruži doprinos društvu (Olszewski-Kubilius, Kulieke & Krasney, 1988).

Triarhični test omogućava da se učenici identifikuju kao nadareni na različite načine, te omogućava nastavnicima da identifikuju prednosti učenika koje bi inače mogle ostati neprimijećene. Način na koji se identifikujemo za nadarene i talentovane treba da se zasniva na onome što cijenimo kao društvo. Vrsta obrazovnog programa koju nudimo za naše darovite i talentovane učenike takođe treba da se zasniva na onome što cijenimo.

1.4.2. Renzulijska teorija

Darovito ponašanje nastaje kada postoji interakcija između tri osnovna klastera ljudskih osobina: natprosječne opšte i/ili specifične sposobnosti, visok nivo posvećenosti zadatku (motivacija) i visok nivo kreativnosti. Darovita i talentovana djeca su ona koja posjeduju ili su sposobna da razviju ovu kombinaciju osobina i primijene ih na bilo koju potencijalno vrijednu oblast ljudskog djelovanja (Renzulli, 1978). Kao što je navedeno u modelu obogaćivanja širom škole, nadareno ponašanje se može naći kod određenih ljudi (ne kod svih ljudi), u određeno vrijeme (ne stalno) i pod određenim okolnostima (ne u svim okolnostima).

1.4.3. Ganjeov diferencijalni model

Diferencirani model darovitosti i talenta predlaže jasnu razliku između darovitosti i talenta. U njegovom modelu, termin darovitost označava posjedovanje i korišćenje spontano izraženih prirodnih sposobnosti (koje se nazivaju sklonosti ili darovi) u najmanje jednom domenu sposobnosti do stepena koji dijete svrstava među prvih 10% njegovih ili njenih vršnjaka. Nasuprot tome, termin talenat označava superiorno ovladavanje sistematski razvijenim sposobnostima (ili vještinama) i znanjem u najmanje jednoj oblasti ljudske aktivnosti do stepena koji djetetovo

postignuće svrstava u gornjih 10% vršnjaka uzrasta koji su aktivni u tome. Njegov model predstavlja pet domena sposobnosti: intelektualni, kreativni, socioafektivni, senzomotorički i „drugi“ (npr. ekstrasenzorna percepcija) (Gagné, 1985). Ove prirodne sposobnosti koje imaju jasan genetski supstrat, mogu se uočiti u svakom zadatku sa kojim se djeca suočavaju tokom školovanja.

1.5. Razlike između darovite i pametne djece

Roditelji često prvi prepoznaju djetetovu sposobnost, iako je oni možda neće identifikovati kao darovitost. Oni, obično, vrlo rano u životu svog djeteta, steknu neku ideju da je dijete napredno, i to kroz poređenje sa drugima istog uzrasta. Ovo postaje naročito jasno tokom interakcije sa drugom djecom ili odraslima.

Postoje razlike između darovite i pametne djece. Na primjer, pametna djeca su radoznalija od prosječne djece, ali darovita djeca su daleko radoznalnija u vezi sa mnogim stvarima i traže više preciznijih informacija. Pametna djeca postavljaju pitanja na koje postoje odgovori. Darovita djeca postavljaju pitanja o apstraktnim idejama, konceptima ili teorijama koje možda nemaju lak odgovor (Shore & Irving, 2005). Pametna djeca uče po principu korak po korak, sve dok ne shvate koncept. Darovita djeca mogu da „skoče“ direktno sa koraka dva na korak deset, zato što su, u trenutku kada su završili korak dva, oni već shvatili odgovor. Darovita djeca možda neće željeti da navedu sve korake koje su koristili u rješavanju matematičkog problema, zato što su ga shvatili mentalno, a ne postupno, zapisivanjem na papir. Navedeno možda frustrira učitelje i može stvoriti probleme kada darovito dijete zamole da podučava drugu djecu koja moraju primijeniti sve korake da bi razumjela problem.

Pametna djeca pokazuju emocije, ali su generalno sposobna da prevaziđu neki uznemiravajući incident prilično brzo. Darovita djeca doživljavaju pojačane emocije koje ih ponekad potpuno obuzimaju i mogu otežati druge oblasti razmišljanja ili posla (Shore & Irving, 2005). Njihova intenzivna zabrinutost može im ometati misli danima ili nedjeljama nakon nekog događaja.

Pametna djeca postavljaju pitanja i radoznala su po pitanju velikog broja stvari. Darovita djeca pokazuju intenzivnu radoznalost za skoro sve, ili se udube u jednu oblast koja ih zanima. Kada je

u pitanju jezička sposobnost, pametna djeca uče lako nove riječi, ali koriste riječi tipične za njihov uzrast (Miller & Gentry, 2010). Darovita djeca često imaju opširan i napredan rječnik, razumiju jezičke nijanse čije značenje drugima izmiče, obožavaju igre riječi i dvosmislenosti, a često govore i o stvarima koje njihovi vršnjaci ne razumiju.

2. RAD I ORGANIZACIJA TIMOVA ZA NADARENE UČENIKE U OSNOVNIH ŠKOLAMA

Uvidom u stručnu i naučnu literaturu, dolazimo do saznanja da se svijest o ulozi obrazovnog konteksta u razvoju potencijama darovite djece formalno pojavila u prvom nacionalnom izvještaju o obrazovanju za darovite (Baccassino & Pinnelli, 2022). Navedeni izvještaj je sadržao određene smjernice za prilagođavanje nastavnog plana i programa potrebama darovite djece (Hymer, Whitehead & Huxtable, 2008).

U osnovnim školama kreirani su timovi za nadarene učenike kao oblik podrške i pomoći ovim učenicima (Khan, Mahnoor & Langhani, 2022). Od članova timova za nadarene učenike se očekuje da imaju dovoljno znanja u cilju efikasne identifikacije darovitih učenika. Razvijanje plana za proces identifikacije darovite djece podrazumijeva angažman stručnog tima koji čine nastavnici, stručni saradnici i direktori.

Članovi stručnog tima treba da identifikuju nadarenu djecu u skladu sa određenim standardima. Da bi se postigao prethodno navedeni zadatak, potrebno je da sam sistem identifikacije darovitih učenika bude precizan, jasan i sveobuhvatan (Olthouse, 2014).

Jedan od značajnih zadataka članova timova za nadarenu djecu jeste kreiranje raznovrsnih strategija za obogaćivanje kurikuluma kao jednog od potencijalnih modela razvijanja sposobnosti i potencijala darovite djece. Kurikulum možemo osmisliti na raznovrsne načine (Martin, Burns & Schonlau, 2009). Jedan od načina obogaćivanja kurikuluma podrazumijeva kreiranje planova dodatne nastave u kojima mogu biti navedeni vaspitno-obrazovni sadržaji, oblici rada koji najbolje odgovaraju karakteristikama darovite djece (Netz, 2014). Mišljenja smo da članovi timova za nadarene učenike mogu da unaprijede sistem takmičenja i afirmišu projekte u kontekstu boljeg napredovanja darovite djece.

2.1. Članovi tima za nadarene učenike i njihova organizacija

Članovi tima za nadarene učenike su: nastavnici, stručni saradnici i direktori. Oni kreiraju plan za praćenje i podršku darovitim učenicima u osnovnoj školi. Koordinator stručnog tima za nadarene učenike je osoba koja preuzima odgovornost za sve aspekte pružanja darovitih usluga u školi. On aktivno saraduje sa članovima tima za nadarene. Generalno, zadaci članova tima za darovite učenike su:

- Da vode razvoj zdrave školske politike zasnovane na istraživanju kako bi se podržalo pružanje usluga darovitim učenicima.
- Osigurava da škola koristi sveobuhvatan proces identifikacije sa više metoda koji je u skladu sa najboljom praksom i uzima u obzir prirodu njihove posebne zajednice.
- Održava registar koji prati šta se dešava sa pojedinim darovitim učenicima nakon što su identifikovani, kao što je to šta se obezbeđuje za njih iz godine u godinu (Nielsen, 2002).

Članovi tima za nadarene učenike, obično kreiraju određeni plan za podršku ovim učenicima. Od krucijalnog značaja je da članovi stručnog tima omoguće da sistem identifikacije nadarenih učenika bude kontinuiran, odnosno da se intenzivno radi na procesu identifikacije nadarenih učenika.

Važan zadatak članova stručnog tima za nadarene učenike predstavlja unapređenja procesa identifikacije nadarenih učenika. U tom kontekstu, članovi stručnog tima treba da prikupljaju podatke o nadarenim učenicima iz više izvora. Zanimljivo bi bilo da se kreiraju individualni tekstovi u kontekstu identifikacije nadarenosti kod učenika.

Članovi stručnog tima mogu da kreiraju individualne planove za nadarene učenike, te time unaprijede kvalitet nastavnog rada sa ovim učenicima. Kako nadareni učenici imaju posebne sklonosti i sposobnosti, tako je potrebno da članovi stručnog tima predvide i raznovrsne vannastavne aktivnosti za ove učenike.

Mišljenja smo da članovi stručnog tima treba da rade na usavršavanju kompetencija nastavnika u cilju što kvalitetnije realizacije vaspitno-obrazovnog rada sa darovitim učenicima.

2.2. Identifikacija darovitih učenika

Darovitost se može ispoljiti u okviru određenog interesovanja ili kategorije — pa čak i posebnog interesovanja unutar te kategorije. Profesionalci moraju da traže načine da prikupe primjere u različitim domenima i kontekstima, koristeći objektivne i subjektivne instrumente identifikacije (Kroesbergen et al., 2016). Postoje trenuci kada je važno identifikovati i njegovati talenat da bi se utvrdilo u kom stepenu talentovani učenici mogu da postignu određene rezultate.

Identifikacija darovitog djeteta je težak proces koji zahtijeva aktivan angažman članova tima. U mnogim slučajevima, roditelji prvi primjećuju da njihovo dijete napreduje u svom razvoju. Možda dijete uči da čita ili piše brže od djece oko sebe, ili možda samo ima izuzetnu sposobnost da uči nove zadatke.

Nastavnici i stručni tim za nadarene su sljedeći koji identifikuju darovitost kod učenika. Nastavnici mogu uočiti neke od istih znakova kao i roditelji, ali škole takođe mogu koristiti testiranje koje je dizajnirano da identifikuje potencijalno nadarenu djecu. Kao rezultat toga, identifikacija darovitosti nije jedinstven proces (Kroesbergen et al., 2016). Umjesto toga, to je kombinovani napor mnogih ljudi koji se okupljaju da sastave različite vrste dokaza koji ukazuju na darovitost.

Pošto je učinak u poređenju sa njihovim vršnjacima važan način da se procijeni da li je dijete darovito ili ne, ne bi trebalo da bude iznenađenje da se darovitost djelimično utvrđuje testiranjem. Testovi postignuća često generišu one podatke iz kojih se najprije prepoznaje darovitost. Ovi testovi mogu biti specifični za predmete, poput matematike ili nauke. Međutim, standardizovani testovi, takođe mogu pomoći nastavnicima da identifikuju darovitost (Naglieri & Ford, 2003). Kada učenici u značajnoj mjeri nadmaše svoje vršnjake na ovim testovima, to je često siguran znak da je učenik nadaren. Međutim, pored testova postignuća, postoje i testovi sposobnosti koje učenici mogu da polažu, a koji mogu otkriti darovitost. Ovi testovi uključuju Stenford Bineov test i Vešerovu skalu inteligencije za djecu. Ovo su samo neki od testova koje učenici mogu polagati. Postoje čak i neverbalni testovi koji se mogu koristiti kad god je učenik nadaren, ali nije lingvistički vješt. Na primjer, učenici iz različitih kultura mogu biti nevjerovatno nadareni, ali im nedostaju vještine koje bi im pomogle da ostvare svoj puni potencijal na standardnim, jako verbalnim testovima. U ovim slučajevima, poželjniji su neverbalni testovi.

Veoma specifičan oblik identifikacije darovitosti poznat je kao identifikacija dvostruke izuzetnosti. Ovaj oblik identifikacije koristi se kada god je prisutna darovitost kod djeteta sa invaliditetom. Djeca sa smetnjama u učenju, kao što je disleksija mogu ipak biti izuzetno inteligentna. Dvostruka izuzetna identifikacija traži od nastavnika i članova tima za nadarene da identifikuju ovaj talenat među osobama sa invaliditetom (Sternberg & Davidson, 2005). Djeca sa invaliditetom i takođe nadarena često pokazuju ekstremne vještine u jednoj oblasti, dok takođe zaostaju u drugom domenu. Na primjer, dijete može pokazati napredne vještine logičkog zaključivanja, ali ima poteškoća sa pisanjem. Ovo može ukazivati na ekstremnu inteligenciju, ali i na prisustvo smetnji u učenju.

Škole često imaju programe skrininga koji se koriste za identifikaciju nadarene djece. Ovi programi koriste metod grupnog testiranja da uporede učinak učenika i identifikuju učenike koji su posebno izvanredni. Obično se testiranje darovitosti ne može obaviti prerano. Stručnjaci se uglavnom slažu da je testiranje prije šeste godine prerano da bi se istinski identifikovala darovitost. Čak i kada se testiraju mlađa djeca, koriste se alternativna mjerenja da se procijeni da li je dijete zaista nadareno (George, 2004). Kao takav, ne postoji jedan univerzalni test koji će se koristiti u svim slučajevima da se procijeni da li je učenik nadaren ili ne. Kada se sprovede testovi, rezultati se tumače prema različitim metrikama. Učenikov neobrađen rezultat se uzima u obzir, a zatim se rangiraju u procentualne rangove, što u suštini znači da se njihov učinak upoređuje sa učinkom drugih na njihovom nivou razreda. Ovi testovi su zasnovani na nedavnom učinku širom zemlje, a ne na podacima od prije nekoliko decenija, kako bi se osiguralo da je učinak učenika impresivan prema trenutnim standardima.

Lokalna demografija je takođe važna kada se identifikuje darovitost, pošto neke populacije mogu generalno da imaju lošiji učinak u poređenju sa statistikom širom zemlje. Međutim, čak i unutar te populacije sa lošim rezultatima, određeni učenici se mogu izdvojiti jer je njihov učinak impresivan u poređenju sa njihovim lokalnim vršnjacima.

2.3. Pristupi u radu sa darovitim učenicima

Pristupi pružanju obrazovanja za darovite se obično klasifikuju na različite načine. Svaki pristup nudi jedinstvene prednosti i nedostatke, a darovita djeca će često imati koristi od kombinacije pristupa.

Vannastavne aktivnosti kao što su sport, šah, muzika, kreativno pisanje, čitanje, strani jezik ili umjetnost pružaju darovitoj djeci dodatni intelektualni izazov i razvojnu priliku van učionice.

Pristup obogaćivanju obrazovanja za darovite je uobičajen u državnim školskim sistemima gdje se obrazovanje za darovite vrednuje, ali sredstva nijesu dostupna. Tamo gdje je samo 1 do 2% najboljih učenika prepoznato kao nadareno, mnogim školama je teško da odvoje dodatne resurse za podršku punim programima za nekolicinu odabranih (Chandler, 2015). Obogaćivanje će se razlikovati od države do države, od okruga do okruga i od škole do škole. U svom najjednostavnijem obliku, obogaćivanje može uključivati posebno dizajnirane zadatke, ili nastavni plan i program, koji se daje nadarenim učenicima u redovnoj učionici sa drugim učenicima. Alternativno, može uključiti više programa za obrasce.

Mnogi programi obogaćivanja darovite i talentovane djece organizuju se van sistema redovnih škola. Samostalni programi obogaćivanja se obično sprovode pored redovnih školskih radnih projekata i zadataka. Učenici su obavezni da završe svoj redovan školski rad kao i onaj koji je predviđen kroz program obogaćivanja.

Obogaćivanje uključuje pružanje mogućnosti učenja koje prevazilaze postojeći nastavni plan i program. Ovo može uključivati posebne programe, klubove ili kurseve koji omogućavaju nadarenim učenicima da dublje istraže svoja interesovanja ili strasti (Mills & Tissot, 1995). Obogaćivanje može biti efikasno za nadarene učenike kojima su potrebne prilike da ostvare svoje talente i interesovanja izvan standardnog nastavnog plana i programa.

Samostalne metode podučavanja i učenja mogu biti korisne i za nadarene i za nedarovite učenike jer omogućavaju svakom učeniku da uči sopstvenim tempom (Mills & Tissot, 1995). Oni učenici koji su sposobni i željni da uče ubrzano mogu, dok oni koji nijesu u stanju, mogu da usvoje tempo koji više odgovara njihovim sposobnostima i stilu učenja. Dok pristup samostalnog rada može biti efikasan, u tradicionalnom okruženju javnog školskog sistema može biti izazovno

implementirati ga bez dodatnih resursa. Montesori metoda je primjer popularne obrazovne metode samostalne nastave.

Ubrzanje je direktan pristup obrazovanju za darovite koji se primjenjuje u školskim sistemima širom Sjedinjenih Država. Fleksibilan pristup ubrzanju, koji se obično naziva djelimično ubrzanje, omogućava učenicima da napreduju kroz određene oblasti kao što su matematika, čitanje ili jezik (Vododija, 2004). Ubrzanje kao pristup obrazovanju darovitih učenika se obično zasniva na testiranju postignuća i prethodnom testiranju, a ne na koeficijentu inteligencije.

Ubrzanje je popularno među ustanovama osnovnog i srednjeg obrazovanja jer školama pruža mogućnost da nastavni plan i program prilagode sposobnostima darovitih učenika. Ono nije korisno samo iz akademske i troškovne perspektive, već je korisno i za nadarene učenike iz društvene perspektive jer im omogućava da održe trenutne odnose i razviju nove odnose sa drugim učenicima koji su na njihovom istom akademskom nivou.

Ubrzanje može biti efikasno za nadarene učenike koji su značajno ispred svojih vršnjaka u određenoj predmetnoj oblasti, jer im omogućava da rade sopstvenim tempom i nivoom. Djelimično ubrzanje može biti posebno korisno kada je socijalna stabilnost odlučujući faktor u obrazovanju darovitih.

2.4. Podsticanje i usmjeravanje darovitih učenika

Daroviti učenici zahtijevaju tri komponente da bi maksimalno iskoristili svoj potencijal: bezbjedno i fleksibilno okruženje za učenje, primjenu pristupa koji podržavaju karakteristike učenja darovitih učenika, kao i fokus na socijalno-emocionalno učenje (Damjanović, 2013). Asinhroni razvoj dovodi do toga da se većina darovitih učenika osjeća drugačije od svojih vršnjaka, što rezultira osjećanjima od stigmatizacije do negativne slike o sebi. Neki nadareni učenici čak izbjegavaju svoju izuzetnu sposobnost da pokušaju da se „uklope“ sa svojim vršnjacima istog uzrasta u društvenom ili kulturnom smislu, u zavisnosti od okruženja. Da bi se ovo spriječilo, daroviti učenici zahtijevaju od nastavnika i stručnog tima da im pomognu da prihvate svoje sposobnosti i vide ih u pozitivnom svijetlu.

Adekvatno obučeni nastavnici darovitih stvaraju bezbjedno okruženje za učenje gdje se individualne vještine poštuju. U ovim okruženjima, daroviti učenici će naučiti da postavljaju pitanja bez bojazni. Takođe će naučiti da se zalažu za sebe kada žele da pristupe projektu na jedinstven ili kreativan način ili kada se osjećaju frustrirano osjećanjem dosade ili intenzivnih emocija (Bartley, 2014). Pozitivno okruženje za učenje takođe znači da su glasovi učenika važni i da se čuju. Da bi napredovali, nadarenim učenicima mora biti dozvoljeno kreativno izražavanje svojih ideja i fleksibilnost da uče na inovativne načine koji se mogu razlikovati od njihovih vršnjaka istog uzrasta.

Dok su akademski aspekti ključni za stalni kognitivni razvoj darovitih učenika, socijalno-emocionalnu stranu je podjednako, ili ponekad čak i više, važno uzeti u obzir. Sama priroda asinhronog razvoja znači da nadarena djeca osjećaju emocije intenzivnije od svojih vršnjaka istog uzrasta i da se bore sa osjećanjima koja je čak i odraslima teško razumjeti (Bartley, 2014). Iz tog razloga, ključno je za nastavnike i timove za darovitu djecu da im pomognu da nauče socijalno-emocionalne vještine. Darovita djeca zahtijevaju direktna uputstva ne samo o tome šta su ove vještine, već i o tome kako da ih koriste u svom životu da pomognu u suočavanju sa borbom asinhronog razvoja, kao i da stvore sinergistički odnos između njihove intelektualne i emocionalne inteligencije kako bi mogli bolje da dostignu svoje ciljeve i prevazilaženje izazova.

Najprilagođeniji nadareni učenici su oni koji u potpunosti razumiju svoje sposobnosti, mogu pravilno da procijene svoj nivo uspjeha i imaju socijalno-emocionalne mogućnosti da postave odgovarajuće ciljeve.

U cilju adekvatnog posticanja darovitih učenika timovi za nadarene i nastavnici moraju uzeti u obzir sljedeće:

- da se učenici podučavaju koristeći drugačije nastavno gradivo od onog sa kojim su daroviti učenici već upoznati;
- da je potrebna određena fleksibilnost u radu sa darovitim učenicima;
- da ne očekuju od učenika da bude darovito u svim oblastima;
- da pruže učeniku pažnju, ali ne previše da se dijete ne bi osjećalo kao da je pod prismotrom;
- da se od učenika ne treba očekivati da budu pokretne enciklopedije;

- da ne upoređuju rad darovitog učenika sa radom drugih, koji imaju slabije sposobnosti;
- da ne upotrebljavaju talenat darovite djece koristeći ih kao pomoćnike nastavnika, odnosno učitelja i dr. (Chandler, 2015).

Ako se darovitom učeniku pruži odgovarajući nivo akademske i socijalno-emocionalne podrške u bezbjednom okruženju za učenje koje podržava, svijet je njihova ostriga - i to utiče ne samo na njih, već i na ljude i društvo sa kojima će komunicirati.

U cilju pružanja kvalitetne podrške darovitim učenicima potrebno je da nastavnici i članovi stručnog tima usavršavaju svoje profesionalne kompetencije. Programi stručnog usavršavanja nastavnicima mogu pomoći da unaprijede svoje vještine za primjenu diferencijacije i individualizacije u radu sa darovitim učenicima. U prilog navedenom zanimljivo je navesti da rezultati nekih istraživanja (Fraser-Seeto, 2013; Bartley, 2014) pokazuju da je stručno usavršavanje nastavnika unaprijedilo rad sa darovitim učenicima. Nasuprot tome, postoje i istraživanja (Rowley, 2012) koja pokazuju da ne postoji korelacija između vaspitno-obrazovnog rada sa darovitim učenicima i stručnog usavršavanja nastavnika.

2.5. Međusobna saradnja i timski rad članova tima za darovite učenike u osnovnoj školi

Timovi za darovite učenike treba da intenzivno saraduju kako u procesu kreiranja planova za podršku ovim učenicima, tako i u svim ostalim etapama rada. Potrebno je da članovi tima za nadarene učenike ravnomjerno podijele svoja zaduženja, kako bi svi jednako participirali u procesu pružanje podrške i pomoći nadarenim učenicima.

Članovi treba da imaju zajedničku viziju učeničkih potreba za učenjem. Potrebno je da članovi tima podijele odgovornost prema svom iskustvu, znanju i vještinama.

Veoma efikasni timovi uspostavljaju povratnu spregu o postavljanju ciljeva, planiranju, standardima i procjenama koje su usmjerene na potrebe učenja učenika i usklađene sa potrebama profesionalnog razvoja nastavnika.

Uvidom u stručnu bibliografiju dolazimo do saznanja da se na Novom Zelandu značajna pažnja poklanja identifikaciji darovitim učenicima, te da članovi timova za darovite učenike međusobno aktivno saraduju u kontekstu izrade raznovrsnih strategija za podršku darovitim učenicima (O'Brien, Riley & Holley-Boen, 2016). Visoko efikasne timove za učenje podržavaju direktori koji uspostavljaju klimu otvorenosti i povjerenja, klimu koja podstiče članove tima da donose odluke o poboljšanju efektivnosti nastave koja je direktno povezana sa potrebama učenika. Ova podrška mora biti uravnotežena pozitivnim i odgovarajućim pritiskom u cilju stalnog unapređenja rada škole, u skladu sa potrebama učenja učenika.

4. ISTRAŽIVAČKI DIO

4.1. Problem i predmet istraživanja

Tim za podršku darovitim učenicima u osnovnoj školi treba da podstiče, prati i usmjerava ove učenike u cilju njihovog daljeg napredovanja. Kako darovitost predstavlja prirodnu sposobnost učenika da postiže iznadprosječne rezultate u različitim oblastima, to istovremeno znači da je škola, kao vaspitno-obrazovna ustanova dužna da pruži podršku ovim učenicima, te na taj način omogućiti razvijanje njihovih vještina i sposobnosti na različite načine (Chandler, 2015). Daroviti učenici su često zapostavljeni u obrazovnom sistemu, jednostavno zato što većina prosvjetnih radnika misli da će ovi učenici sami da rade dobro bez posebne ili dodatne podrške. Bez obzira na to, ovi učenici moraju biti izazvani i podržani, da bi dostigli svoj najveći potencijal.

Problem istraživanja je sagledavanje i procjenjivanje organizacije timova za podršku darovitim učenicima u osnovnim školama u Nikšiću.

Predmet istraživanja je organizacija timova za podršku darovitim učenicima u osnovnim školama u Nikšiću.

4.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja glasi:

- Utvrditi način organizacije timova za darovite učenike u osnovnim školama u Nikšiću.
U skladu sa ciljem, proističu sljedeći istraživački zadaci:
- Utvrditi da li su na nivou osnovnih škola u Nikšiću formirani timovi za nadarene učenike, koji aktivno participiraju u identifikaciji, praćenju rada, stvaranju uslova i pružanju podrške ovim učenicima.
- Utvrditi na koji način organizacija timova za nadarene učenike utiče na proces razvijanja potencijala ovih učenika.

- Utvrditi da li se plan organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću afirmiše.
- Utvrditi kakva je saradnja između članova tima za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću.

4.3. Istraživačke hipoteze

U skladu sa ciljem istraživanja, **glavnu** hipotezu možemo definisati na sljedeći način:

Pretpostavlja se da je organizacija timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću bazirana na unapređenju potencijala i sposobnosti ovih učenika.

Sporedne hipoteze su:

- Pretpostavlja se da su na nivou osnovnih škola u Nikšiću formirani timovi za nadarene učenike, koji će aktivno participirati u identifikaciji, praćenju rada, stvaranju uslova i pružanju podrške ovim učenicima.
- Pretpostavlja se da organizacija timova svojim angažmanom doprinosi procesu razvijanja sposobnosti i potencijala kod darovitih učenika.
- Pretpostavlja se da se plan organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću afirmiše.
- Pretpostavlja se da članovi timova za nadarene učenike aktivno saraduju.

4.4. Metod istraživanja

U istraživanju smo primijenili anketni upitnik koji sadrži 17 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Prva tri pitanja u anketnom upitniku vezana su za demografske karakteristike uzorka i ona nijesu numerisana. Instrument je kreiran isključivo za potrebu izrade master rada. Pored anketnog upitnika koristili smo i grupni intervju (tri fokus grupe), koji je takođe samostalno kreiran za potrebe našeg istraživanja. Dobijeni rezultati su predstavljeni u formi histograma, a analizirani u skladu sa postavljenim hipotezama.

4.5. Uzorak istraživanja

Istraživanje je realizovano na uzorku od 100 ispitanika, odnosno članova timova za nadarene učenike. Struktura uzorka je prikazana u tabeli 1.

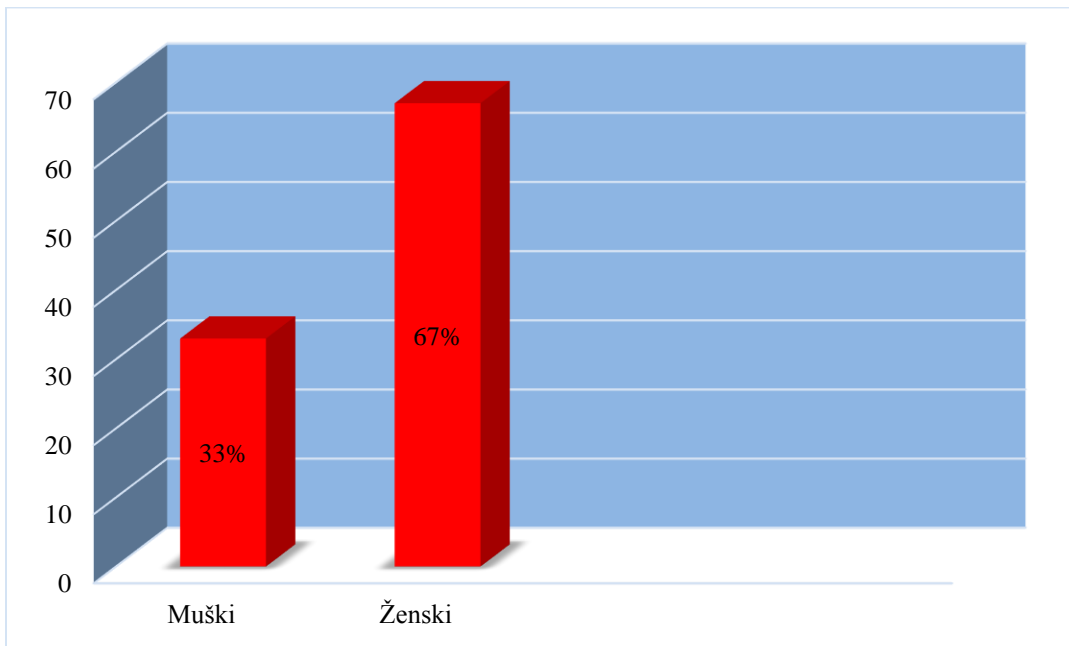
Opština	Naziv škole	Broj ispitanika
Nikšić	OŠ „Ratko Žarić“	7
Nikšić	OŠ „Luka Simonović“	7
Nikšić	OŠ „Braća Ribar“	7
Nikšić	OŠ „Milija Nikčević“	6
Nikšić	OŠ „Olga Golović“	8
Nikšić	OŠ „Ivan Vušović“	6
Nikšić	OŠ „Mileva Lajović –Lalatović“	6
Nikšić	OŠ „Jagoš Kontić“	6
Nikšić	OŠ „Milija Nikčević“	6
Nikšić	OŠ „Radoje Čizmović“	7
Nikšić	OŠ „Janko Mićunović“	6
Nikšić	OŠ „Dušan Đukanović“	4
Nikšić	OŠ „Dušan Bojović“	6
Nikšić	OŠ „Pavle Kovačević“	6
Nikšić	OŠ „Jovan Draganić“	6
Nikšić	OŠ „Rade Perović“	6
Ukupno	16	100

5. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

U ovom dijelu rada, prikazani su rezultati istraživanja. Najprije smo prikazali demografske karakteristike uzorka, a zatim su interpretirani rezultati istraživanja u skladu sa postavljenim istraživačkim hipotezama.

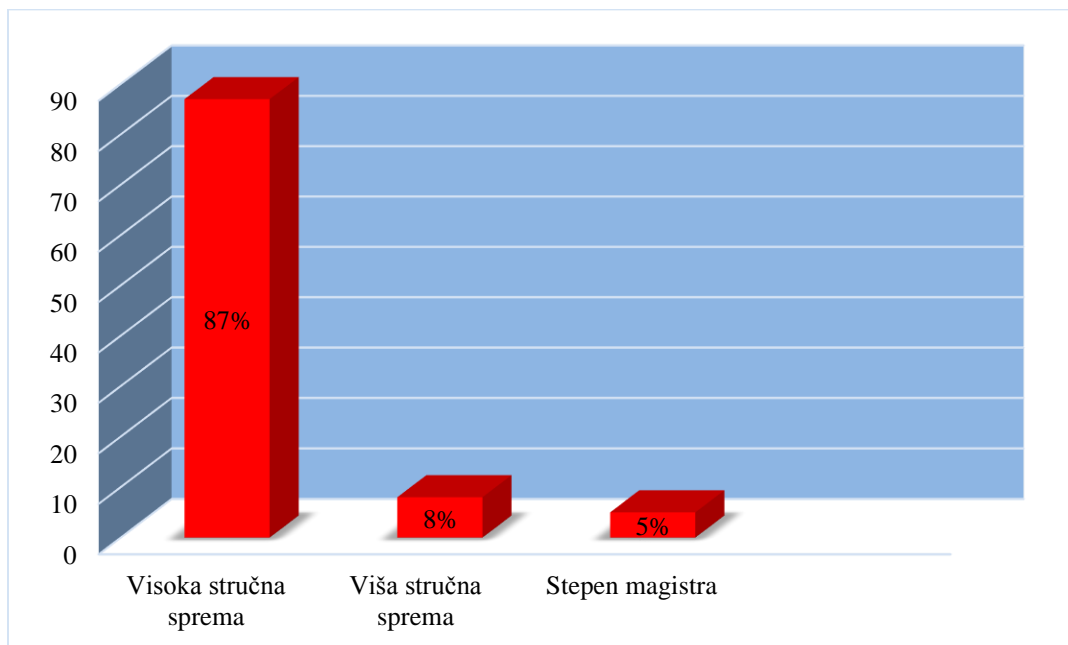
5.1. Demografske karakteristike istraživačkog uzorka

Histogram 1: Struktura uzorka u odnosu na pol

U naše istraživanje je uključeno ukupno 100 ispitanika, od čega je 33% članova tima muškog pola, dok je 67% ženskog pola.

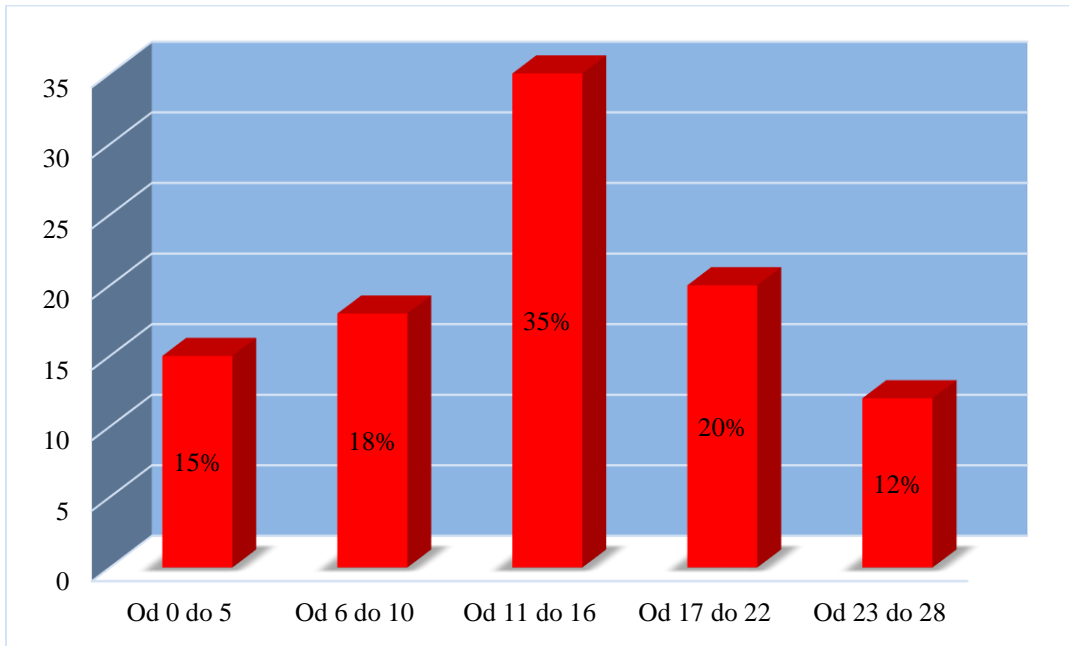
Histogram 2: Stručna sprema ispitanika

Rezultati u histogramu 2 pokazuju da 87% ispitanika ima visoku stručnu sprema, 8% ispitanika ima višu stručnu sprema. Ukupno 5% ispitanika ima stepen magistra.

Na osnovu rezultata, procjenjujemo da većina ispitanika uključenih u ovo istraživanje ima visoku stručnu sprema, odnosno završen fakultet.

Histogram 3: Godine radnog staža

U histogramu 3 je prikazano da 15% ispitanika ima od 0 do 5 godina radnog staža, 18% ispitanika ima od 6 do 10 godina radnog staža, 35% ispitanika ima od 11 do 16 godina radnog staža, 20% ispitanika ima od 17 do 22 godine radnog staža, a 12% ispitanika ima od 23 do 28 godina radnog staža.

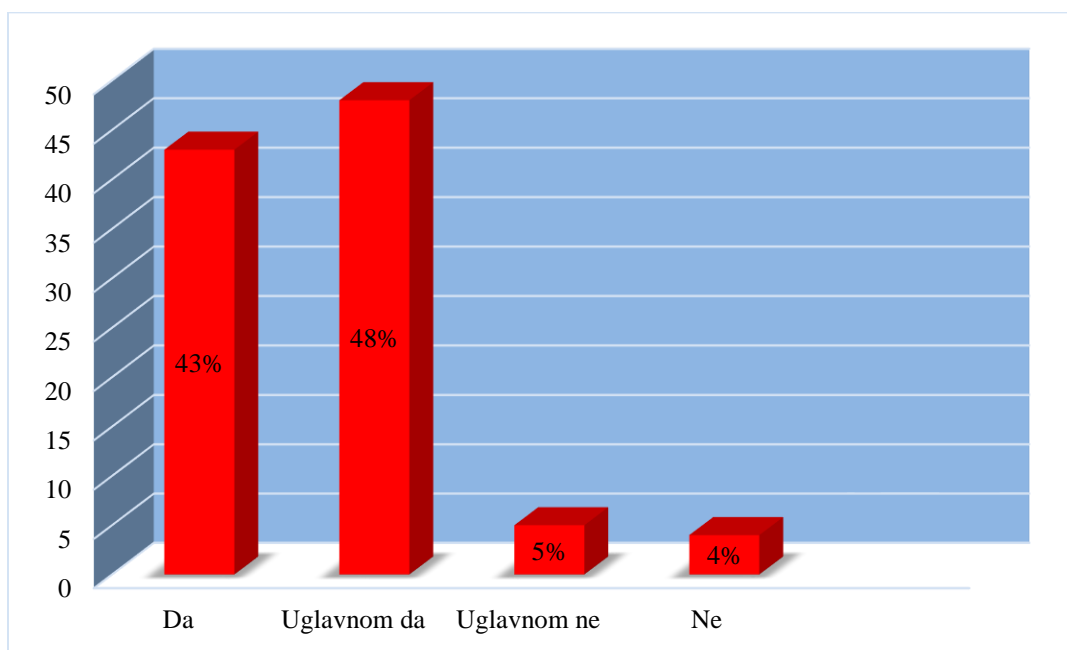
Na temelju rezultata, može se konstatovati da većina ispitanika ima dovoljno godina radnog staža, pa nam, analogno tome, može dati precizne i objektivne podatke, vezane za predmet našeg istraživanja.

5.2. Formiranje timova u cilju identifikacije, praćenja rada i pružanje podrške darovitim učenicima u Nikšiću

U našem radu postavili smo četiri sporedne hipoteze.

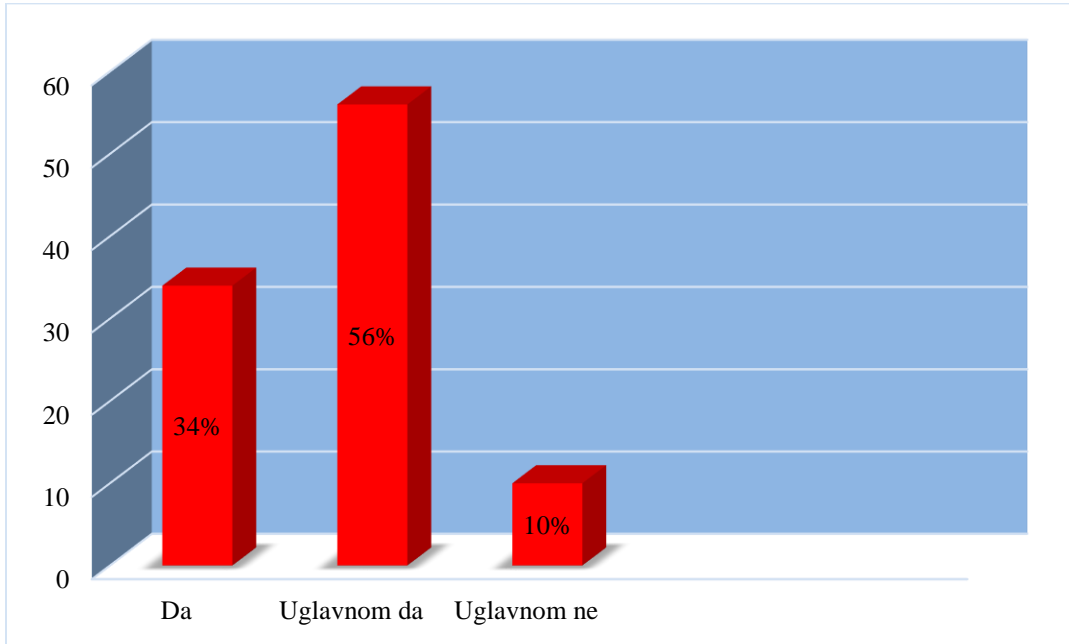
Prva sporedna hipoteza glasi: *Pretpostavlja se da su na nivou osnovnih škola u Nikšiću formirani timovi za nadarene učenike, koji će aktivno participirati u identifikaciji, praćenju rada, stvaranju uslova i pružanju podrške ovim učenicima.* Ovu hipotezu smo provjerili pomoću pitanja iz anketnog upitnika (pitanje br. 1, 2, 3, 4, 5 i 6).

Histogram 4: Participacija u identifikaciji darovitih učenika

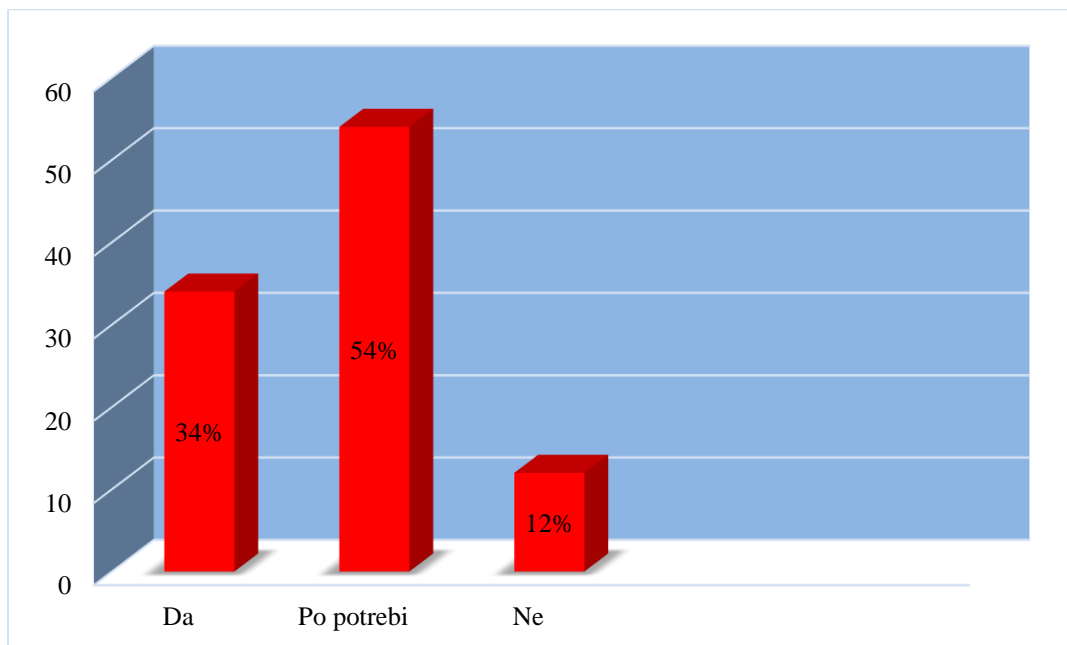
U histogramu 4 prikazano je da 43% ispitanika aktivno participira u identifikaciji darovitih učenika. Sa navedenim se uglavnom složilo 48% ispitanika. Znatno mali procenat ispitanika ne participira u identifikaciji darovitih učenika. Dobro je što većina ispitanika ima afirmativan stav prema identifikaciji darovitih učenika. Od procesa pravovremene identifikacije darovitih učenika, zavisi i kvalitet napredovanja ovih učenika.

Histogram 5: Primjena standardizovanih instrumenata u identifikaciji darovitih učenika

U histogramu 5 prikazano je da 34% ispitanika primjenjuje standardizovane instrumente u identifikaciji darovitih učenika. Ukupno 56% ispitanika uglavnom primjenjuje navedene instrumente za identifikaciju darovitih učenika. Svega 10% ispitanika uglavnom ne primjenjuje standardizovane instrumente za proces identifikacije darovitih učenika. Potrebno je da članovi timova međusobno sarađuju u procesu primjene standardizovanih testova za identifikaciju darovitosti kod učenika.

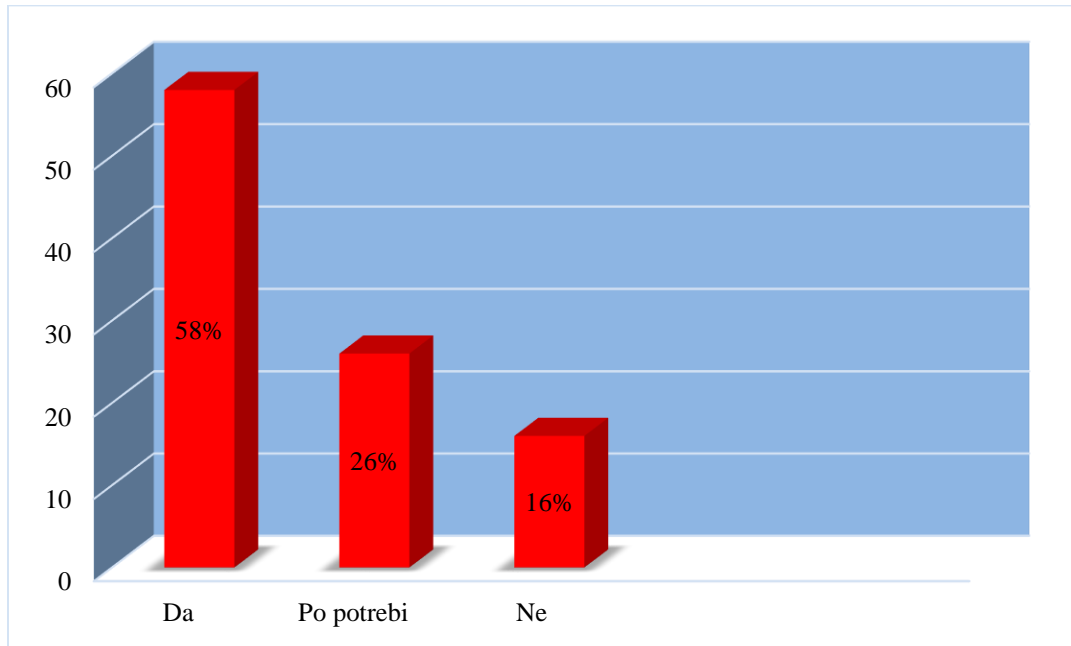
Histogram 6: Praćenje napredovanja darovitih učenika

U histogramu 6 prikazano je da 34% ispitanika prati napredovanje darovitih učenika. Ukupno 54% ispitanika po potrebi prati napredovanje darovitih učenika. Svega 12% ispitanika ne prati napredovanje darovitih učenika.

Naši rezultati pokazuju da većina ispitanika po potrebi prati napredovanje darovitih učenika. Smatramo da je potrebno permanentno pratiti napredovanje darovitih učenika, te voditi evidenciju o stepenu interesovanja ovih učenika za određene aktivnosti. Dobro je što mali procenat ispitanika ne smatra bitnim praćenje napredovanja darovitih učenika.

Histogram 7: Analiza napredovanja darovitih učenika

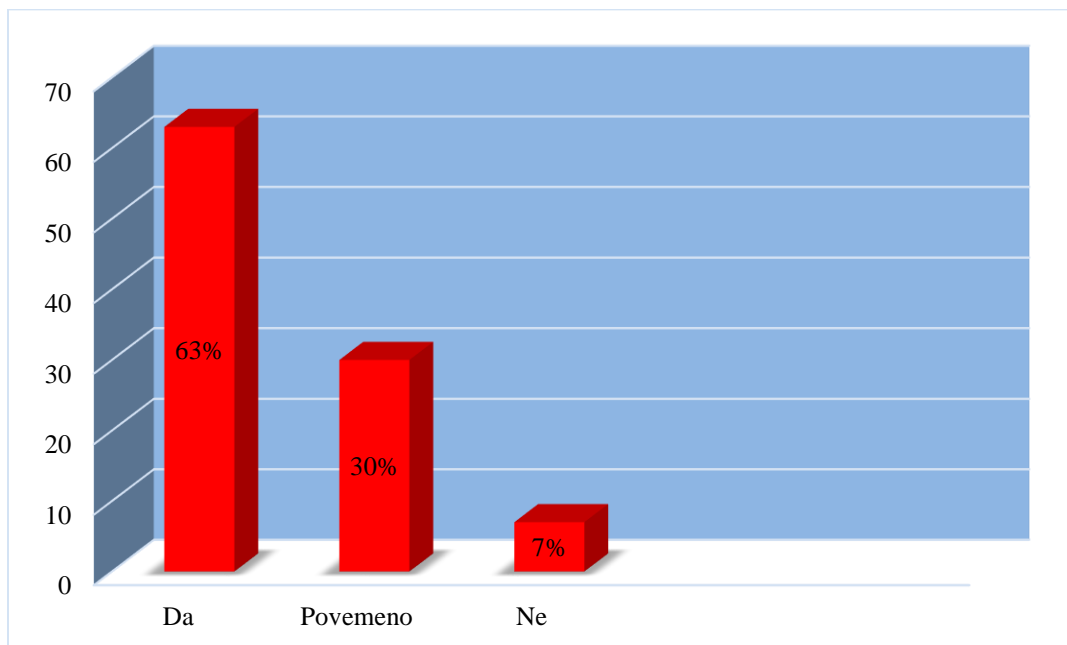

U histogramu 7 je prikazano da 58% ispitanika analizira napredovanje darovitih učenika. Ukupno 26% ispitanika po potrebi analizira napredovanje darovitih učenika. Pojedini ispitanici (16%) ne analiziraju napredovanje darovitih učenika.

Timovi za podršku nadarenim učenicima treba da kontinuirano prate i analiziraju napredovanje darovitih učenika, te predlažu strategije u cilju maksimalnog razvoja nadarenih učenika.

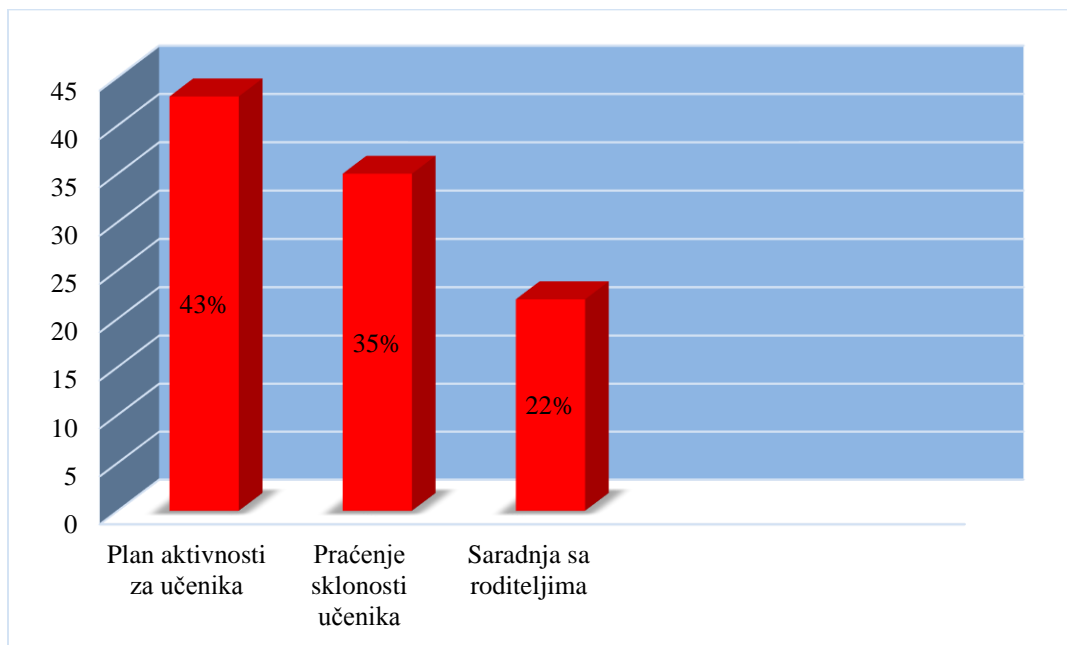
Histogram 8: Obezbeđivanje podrške darovitim učenicima

U histogramu 8 prikazano je da 63% ispitanika obezbeđuje podršku darovitim učenicima. Ukupno 30% ispitanika povremeno obezbeđuje podršku darovitim učenicima. Svega 7% ispitanika ne smatra važnim pružanje podrške darovitim učenicima.

Članovi tima za nadarene učenike treba da pruže podršku nadarenim učenicima, vodeći posebno računa o sklonostima i potencijalima ovih učenika. Jako je važno da članovi tima budu međusobno povezani, organizovani i spremni da daju svoj maksimalni angažman u procesu pružanja podrške darovitim učenicima.

Histogram 9: Stvaranje uslova za napredovanje darovitih učenika

U histogramu 9 prikazani su načini na koje članovi tima za nadarene učenike stvaraju uslove za napredovanje ovih učenika. Poslije sumiranja dobijenih odgovora, konstatuje se da članovi tima sačinjavaju planove aktivnosti za učenika, prate sklonosti učenika, te ostvaruju saradnju sa roditeljima učenika.

Na osnovu dobijenih rezultata, zaključujemo da su članovi tima dobro organizovani, kada je u pitanju stvaranje uslova za napredovanje darovitih učenika. Posebno značajnim smatramo što članovi tima akcentuju saradnju sa roditeljima učenika, čime se porodici darovitog učenika šalje pozitivna poruka.

U cilju dobijanja što detaljnijih rezultata vezanih za naš predmet istraživanja, razgovarali smo sa tri fokus grupe (dvije grupe po 6 ispitanika i jedna grupa od 8 ispitanika).

Sa našim ispitanicima smo razgovarali o formiranju timova u cilju identifikacije, praćenja rada i pružanje podrške darovitim učenicima. Na pitanje na koji način su organizovani timovi kada je u pitanju proces identifikacije darovitih učenika izdvajamo sljedeće kategorije odgovora:

- Timovi pronalaze raznovrsne strategije za identifikaciju darovitih učenika (45%).
- Primjenjuju se standardizovani testovi (30%).

- Proces identifikacije zavisi od karakteristika učenika (25%).

Na osnovu dobijenih odgovora, procjenjuje se da timovi na raznovrsne načine pristupaju procesu identifikacije darovitih učenika. Većina naših ispitanika navodi da se pronalaze raznovrsne strategije za identifikaciju darovitih učenika. Pojedini ispitanici smatraju da proces identifikacije darovitih učenika zavisi od karakteristika učenika.

Našim rezultatima možemo biti zadovoljni, jer članovi timova značajnu pažnju posvećuju procesu identifikacije darovitih učenika. Smatramo da je poželjno i dalje intenzivno raditi na identifikaciji darovitih učenika.

Na pitanje na koji način pružaju podršku darovitim učenicima, ispitanici su naveli sljedeće:

- U dogovoru sa razrednim starješinama učenicima se zadaju zahtjevniji zadaci (60%).
- Daroviti učenici se pripremaju za takmičenja i podstiču na učešće u vannastavnim aktivnostima (25%).
- Vrše se određene izmjene u planu u cilju prilagođavanja istog potrebama darovitih učenika (15%).

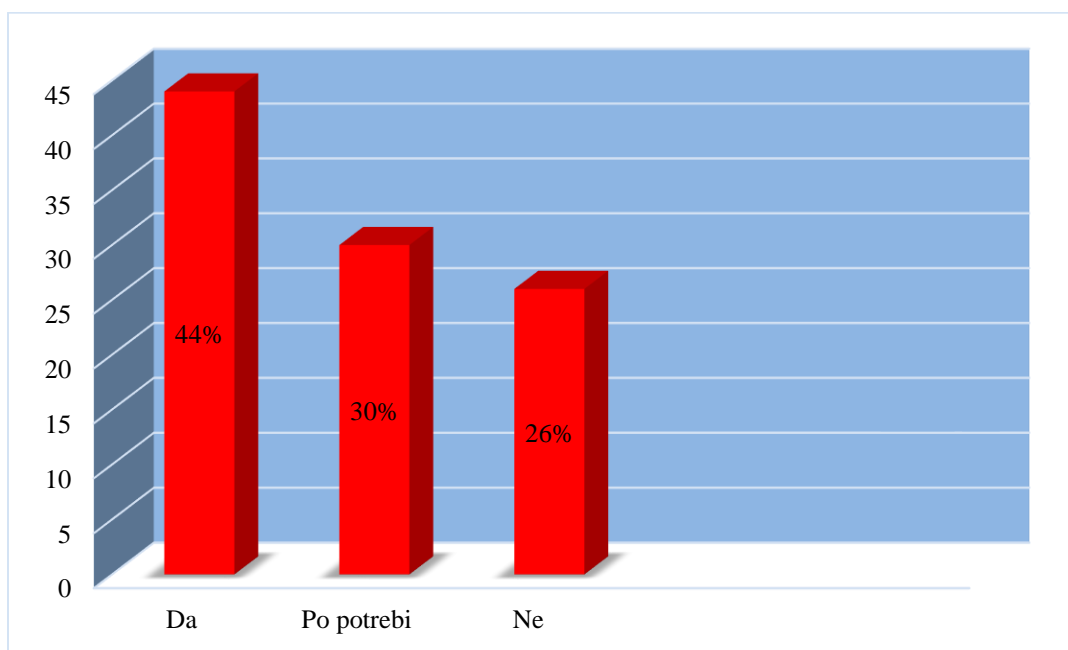
Na osnovu dobijenih rezultata, procjenjujemo da se darovitim učenicima pruža adekvatna podrška. Posebno značajnim smatramo motivisanje darovitih učenika na participaciju u vannastavnim aktivnostima i takmičenjima. Članovi tima ostvaruju dobru saradnju sa razrednim starješinama učenika, što je od posebne važnosti.

Na bazi naših rezultata, potvrđujemo **prvu sporednu hipotezu**, kojom se pretpostavilo da su na nivou osnovnih škola u Nikšiću formirani timovi za nadarene učenike, koji će aktivno participirati u identifikaciji, praćenju rada, stvaranju uslova i pružanju podrške ovim učenicima.

5.3. Način organizacije timova za nadarene učenike u Nikšiću

Druga sporedna hipoteza: *Pretpostavlja se da organizacija timova svojim angažmanom doprinosi procesu razvijanja sposobnosti i potencijala kod darovitih učenika.* Ovu hipotezu smo provjerili pomoću pitanja br. 7, 8, 9, 10 i 11 iz našeg anketnog upitnika.

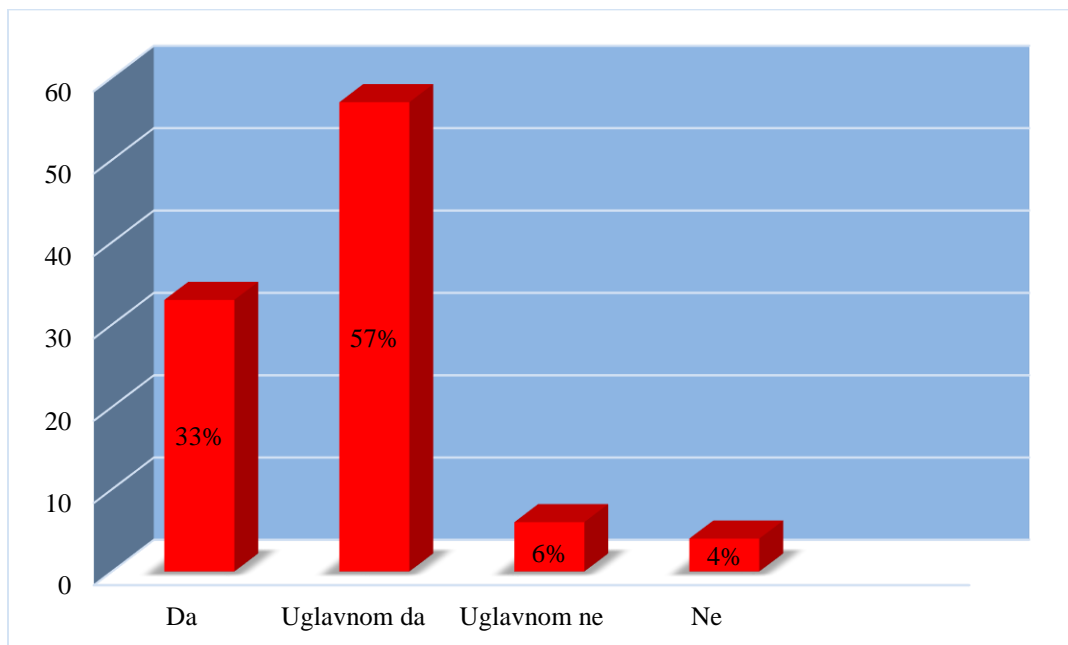
Histogram 10: Izrada planova za nadarene učenike

U histogramu 10 prikazano je da 44% ispitanika ističe da se izrađuju planovi za nadarene učenike. Ukupno 30% ispitanika navodi da se po potrebi izrađuju planovi za nadarene učenike. Čak 26% ispitanika smatra da nije značajno izrađivati planove za nadarene učenike.

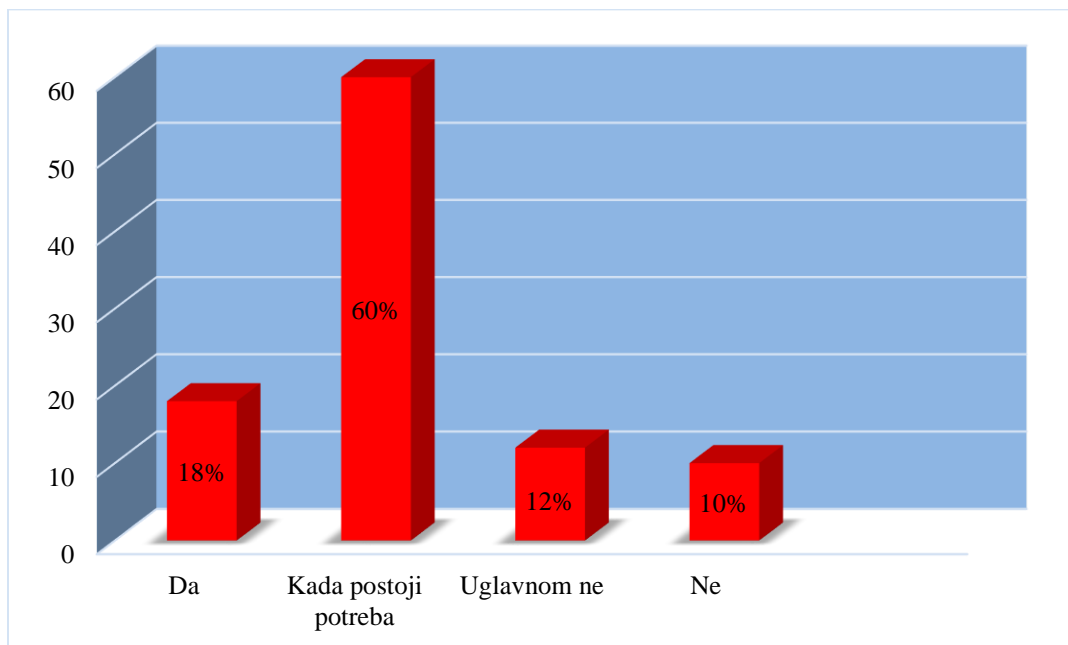
Mišljenja smo da članovi timova za nadarene učenike treba da posebnu pažnju posvete izradi planova za nadarene učenike, te da na optimalan način rasporede svoja zaduženja za isto. Dakle, važan je timski rad, ravnopravna podjela zaduženja. Jedino takav tim je uspješan.

Histogram 11: Ravnopravna podjela zaduženja unutar organizacije timova za nadarene učenike

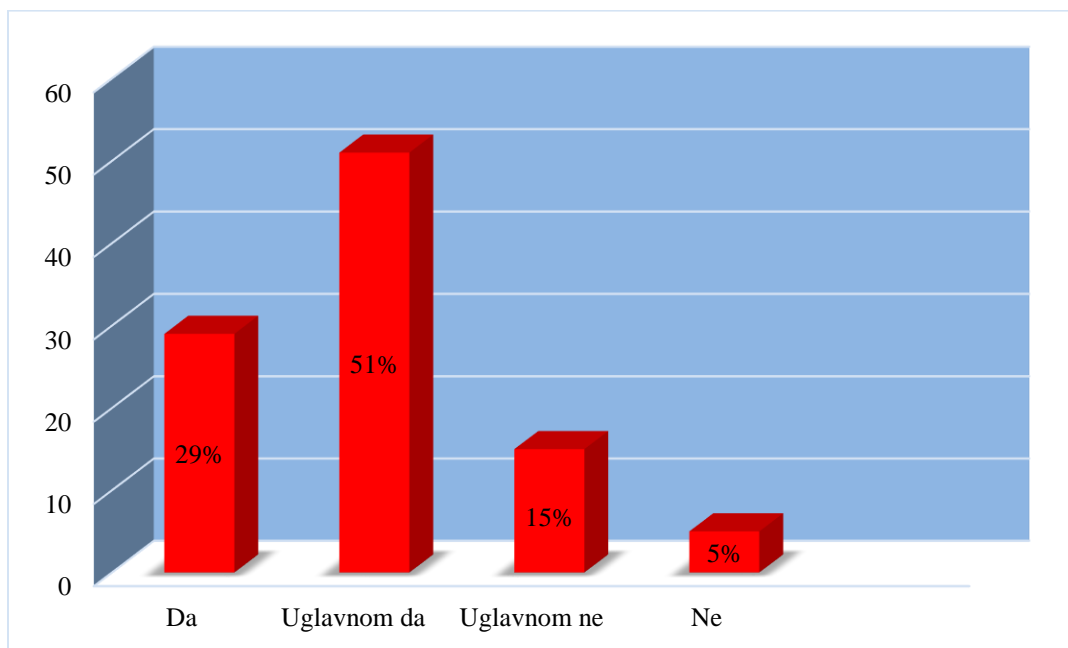
U histogramu 11 je prikazano da 33% ispitanika navodi da postoji ravnopravna podjela zaduženja unutar organizacije timova za nadarene učenike. Sa navedenim se uglavnom složilo 57% ispitanika. Relativno mali procenat ispitanika nije zadovoljan podjelom zaduženja unutar organizacije timova za nadarene učenike. Obično se dešava da pojedini članovi tima obavljaju znatno više posla, u odnosu na druge članove. Smatramo da članovi treba da podijele zaduženja u skladu sa svojim kompetencijama i preferencijama, kako uspješni rezultati ne bi izostali.

Histogram 12: Organizacija sastanaka članova tima u cilju pružanje podrške darovitim učenicima

U histogramu 12 je prikazano da 18% ispitanika navodi da se sastanci organizuju. Najveći procenat ispitanika (60%) ističe da članovi tima za pružanje podrške nadarenim učenicima po potrebi organizuju sastanke. Pojedini ispitanici ističu da se sastanci uglavnom ili uopšte ne organizuju. Navedeni rezultat upućuje na zaključak da članovi timova nijesu u dovoljnoj mjeri zainteresovani da pruže podršku nadarenim učenicima. Takođe, pokazuje nam da se u školama ne govori o darovitim učenicima, onoliko koliko je to potrebno.

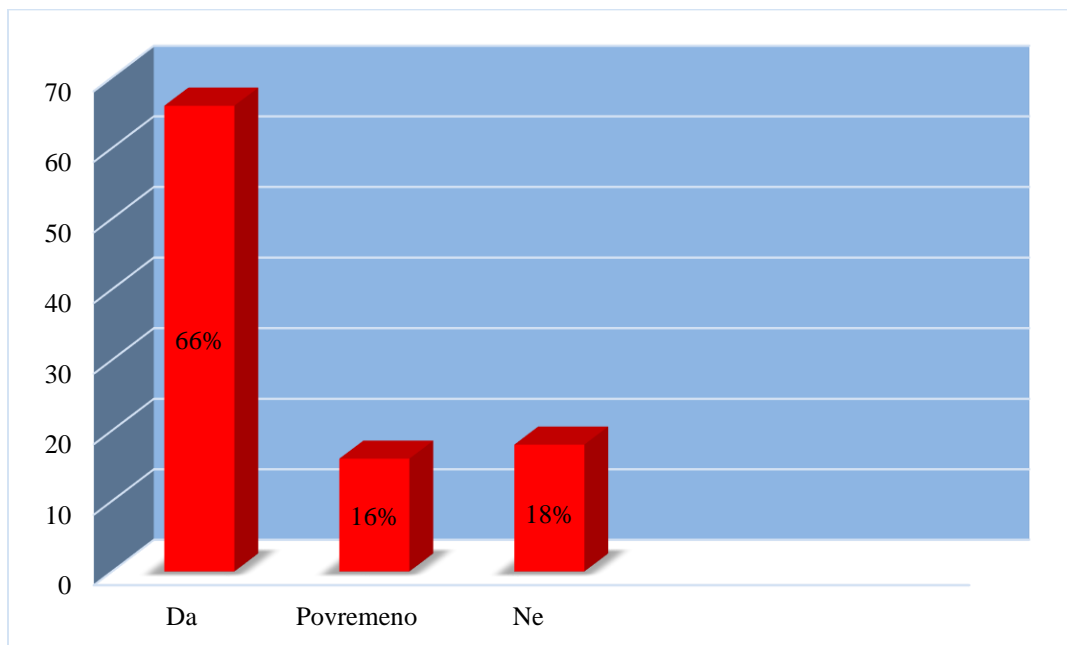
Histogram 13: Motivacija nastavnika za stručno usavršavanje u cilju kvalitetnijeg rada sa darovitim učenicima

U histogramu 13 prikazano je da 29% ispitanika motiviše nastavnike za stručno usavršavanje u cilju kvalitetnijeg rada sa darovitim učenicima. Ukupno 51% ispitanika uglavnom motiviše nastavnike da se stručno usavršavaju u cilju kvalitetnijeg rada sa darovitim učenicima. Određeni procenat ispitanika ne smatra važnim stručno usavršavanje nastavnika u funkciji kvalitetnijeg rada sa darovitim učenicima.

Da bi nadareni učenici postigli dobre rezultate u radu, potrebno je da ih njihovi nastavnici znaju da odgovore na potrebe ovih učenika. Zato, smatramo važnim da članovi timova za nadarene motivišu nastavnike da se stručno usavršavaju.

Histogram 14: Organizacija priprema za takmičenja darovitih učenika

U histogramu 14 prikazano je da 66% ispitanika organizuje pripreme za takmičenja darovitih učenika. Ukupno 16% ispitanika povremeno organizuje pripreme za takmičenja darovitih učenika. Određeni broj ispitanika ne smatra važnim organizaciju priprema za takmičenja darovitih učenika.

Sa ispitanicima smo u okviru fokus grupe razgovarali o načinu organizacije timova za nadarene učenike u Nikšiću. Posebno smo razgovarali o načinu izrade planova za podršku nadarenim učenicima, odnosno o onome šta plan sadrži. Na pitanje koje prioritete ciljeve sadrži plan za nadarene učenike, ispitanici su naveli sljedeće:

- Primjena individualnih programa u kontekstu podrške darovitim učenicima
- Postupci identifikacije darovitih učenika
- Usavršavanje stručnih kompetencija nastavnika za podršku darovitim učenicima
- Podsticanje darovitih učenika na učešće u vannastavnim aktivnostima
- Poboljšanje prostornih uslova u funkciji podrške darovitim učenicima

Podaci su sumirani nakon razgovora, zato nijesmo navodili procenete. Gotovo svi ispitanici su naveli navedene prioritetne ciljeve. Na osnovu dobijenih rezultata, procjenjujemo da su planovi za darovite učenike, kreirani od strane timova, prije svega sveobuhvatni, koncizni i razvojno podsticajni.

Na pitanje u kojim situacijama se članovi timova najčešće sastaju, ispitanici su naveli sljedeće:

- Neposredno prije realizacije takmičenja darovitih učenika (45%).
- Prilikom pripreme planova za rad sa darovitim učenicima (40%).
- Sastanci se organizuju u cilju da razredne starješine navedu kako teče proces podrške darovitim učenicima u učionici (15%).

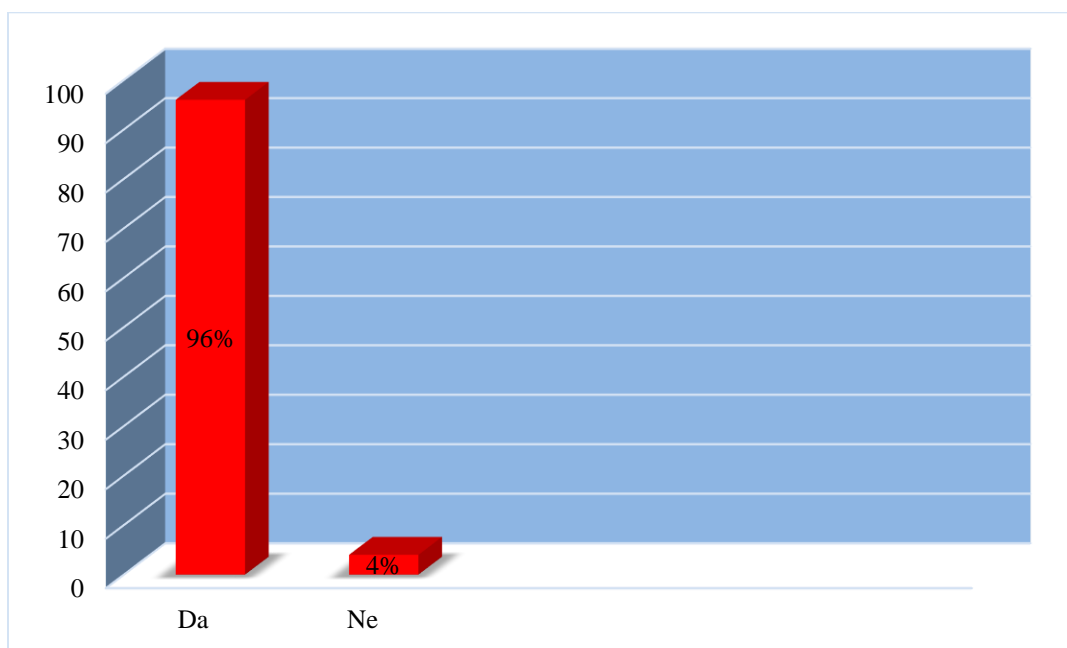
Na osnovu dobijenih rezultata, procjenjujemo da se članovi timova za nadarene učenike najčešće sastaju neposredno prije realizacije takmičenja za darovite. Ovakav rezultat možemo pripisati činjenici da se značajna pažnja posvećuju afirmaciji darovitih učenika i postizanju dobrih rezultata na takmičenjima.

Shodno dobijenim rezultatima, konstatujemo da organizacija timova svojim angažmanom doprinosi procesu razvijanja sposobnosti i potencijala kod darovitih učenika, čime potvrđujemo **drugu sporednu hipotezu.**

5.4. Afirmacija plana organizacije timova za nadarene učenike

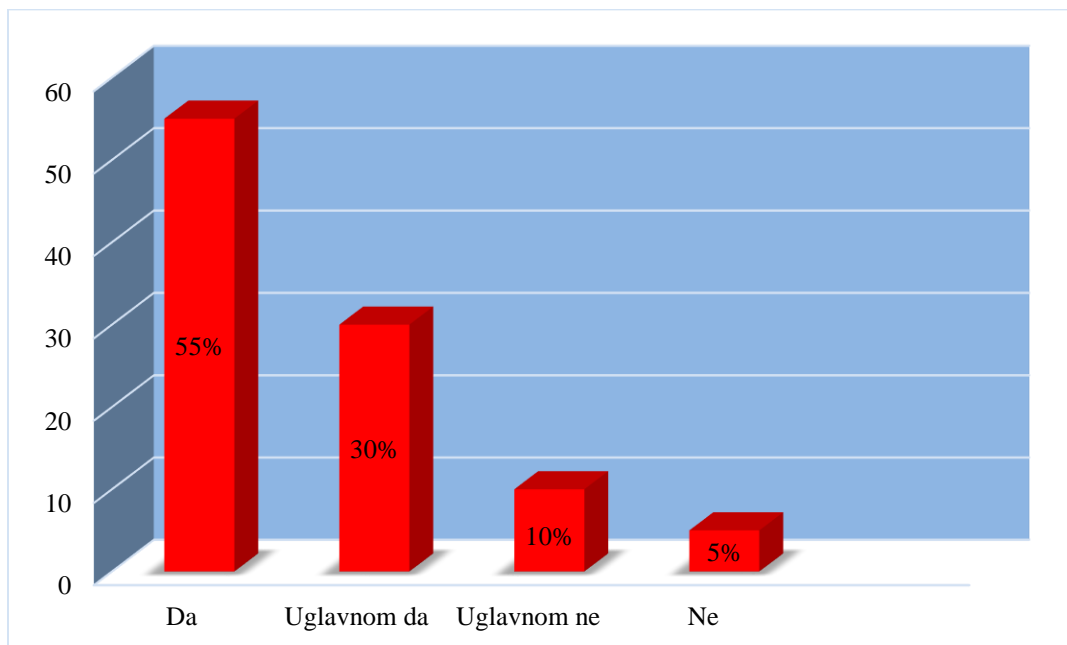
Treća sporedna hipoteza: *Pretpostavlja se da se plan organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću afirmiše.*

Histogram 15: Postojanje plana organizacije timova za nadarene učenike

U histogramu 15 prikazano je da 96% ispitanika ističe da postoji plan organizacije timova za nadarene učenike. Svega 4% ispitanika ističe da ne postoji plan organizacije timova za nadarene učenike. Smatramo da je pozitivno što najveći procenat ispitanika ističe da planovi za organizaciju timova za nadarene učenike postoji. Navedeno je značajno iz razloga što kvalitetan plan organizacije timova znači da se u školama vodi računa o zadovoljavanju potreba darovitih učenika. Znatno mali procenat ispitanika navodi da plan organizacije timova ne postoji. Ovakav rezultat, možemo pripisati činjenici da ispitanici nemaju informacije o postojanju plana, odnosno da nijesu u dovoljnoj mjeri zainteresovani za njegovu implementaciju.

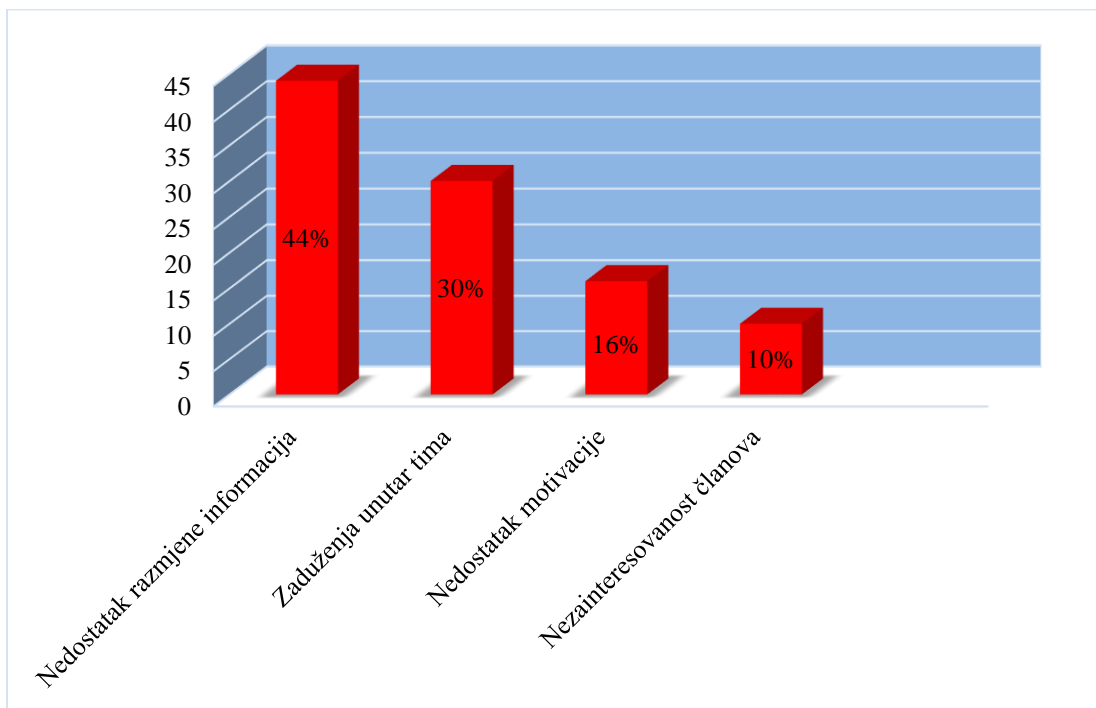
Histogram 16: Mogućnosti sprovođenja plana organizacije timova za nadarene učenike

U histogramu 15 prikazano je da najveći procenat ispitanika (55%) uključenih u naše istraživanje navodi da postoje brojne mogućnosti sprovođenja plana organizacije timova za nadarene učenike. Sa navedenim se uglavnom složilo 30% ispitanika. Relativno mali procenat ispitanika se uglavnom ili uopšte nije složilo da postoje brojne mogućnosti za sprovođenje plana organizacije timova za nadarene učenike.

Na osnovu naših rezultata, konstatujemo da se planovi organizacije timova za nadarene učenike mogu uspješno sprovoditi. Svaka škola treba da radi na unapređenju kvaliteta rada sa darovitim učenicima, a uloga timova ima u tome značajnu ulogu.

Histogram 17: Poteškoće u afirmaciji plana organizacije timova za nadarene učenike

U histogramu 17 prikazane su poteškoće u afirmaciji plana organizacije timova na nadarene učenike. Pitanje je bilo otvorenog tipa, pa smo dobijene odgovore sumirali. Na osnovu sumiranja odgovora, došli smo do konstatacije da postoje sljedeće poteškoće u afirmaciji plana organizacije timova za nadarene učenike: nedostatak informacija, zaduženja unutar tima, nedostatak motivacije i nezainteresovnost članova.

Našu pažnju posebno privlače odgovori koji se odnose na nedostatak interesovanja i motivacije članova tima. Često se dešava da nastavnici nemaju dovoljno vremena da se posvete afirmaciji plana. Dešava se da se rezultati članova tima često ne vrednuju, što sve utiče na proces motivacije.

Sa ispitanicima smo u okviru fokus grupe razgovarali o afirmaciji plana organizacije timova za nadarene učenike. Kako smo već utvrdili da planovi postoje, zanimalo nas je na koji način se isti implementiraju u svrhu podrške darovitim učenicima. Na pitanje koje ciljeve iz plana za podršku nadarenim učenicima je najjednostavnije ostvariti, ispitanici su naveli sljedeće:

- Ciljevi vezani za stručno usavršavanje nastavnog kadra (55%).
- Ciljevi vezani za podršku darovitim učenicima prilikom učešća na takmičenjima (30%).
- Podsticanje darovitih učenika na učešće u vannastavnim aktivnostima (15%).

Na osnovu rezultata, procjenjujemo da članovi timova za nadarene učenike nemaju problema prilikom motivisanja nastavnog kadra na proces stručnog usavršavanja iz domena vaspitno-obrazovnog rada sa darovitim učenicima.

Sa našim ispitanicima smo razgovarali i o ciljevima iz plana za podršku darovitim učenicima koje je teže ostvariti. Na pitanje koji ciljevi su teži ostvarljivi, ispitanici su naveli sljedeće:

- Ciljevi vezani za identifikaciju darovitih učenika su teže ostvarljivi (65%).
- Ciljevi vezani za izradu individualnih planova za darovite učenike je vrlo često teško ostvariti (35%).

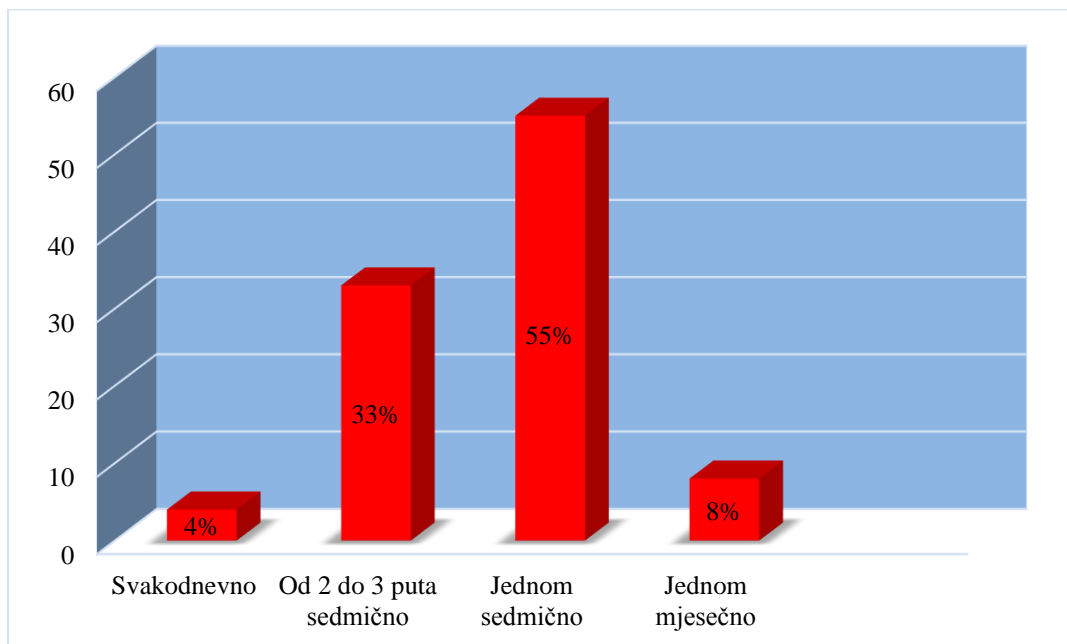
Na bazi dobijenih rezultata, konstatuje se da je proces identifikacije darovitih učenika zahtjevan, te da traži maksimalno angažovanje svih članova tima. U prilog navedenim rezultatima, često u praksi zapažamo da nastavnici ispoljavaju visok stepen nesigurnosti prilikom identifikacije darovitih učenika.

U skladu sa dobijenim rezultatima, potvrđujemo **treću sporednu hipotezu**, kojom se pretpostavilo da se plan organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću afirmiše.

5.5. Saradnja članova tima za nadarene učenike

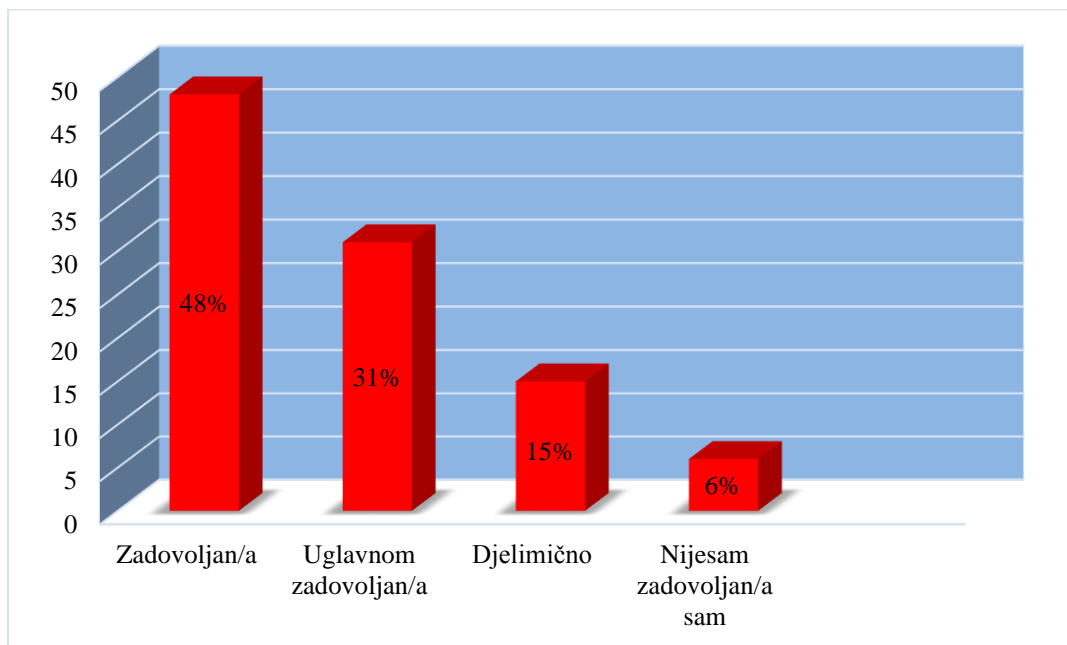
Četvrta sporedna hipoteza: *Pretpostavlja se da članovi timova za nadarene učenike aktivno saraduju.*

Histogram 18: Učestalost saradnje između članova tima za nadarene učenike

U histogramu 18 prikazano je da članovi tima za nadarene učenike najčešće saraduju jednom sedmično. Ukupno 4% ispitanika navodi da članovi tima saraduju svakodnevno. Smatramo da je dovoljno da se saradnja odvija na nedjeljnom nivou. Na taj način članovi tima mogu međusobno da podijele zaduženja vezana za imlementaciju plana za nadarene učenike. Sastanke treba da zakazuje koordinator tima, koga najčešće određuje direktor vaspitno-obrazovne ustanove.

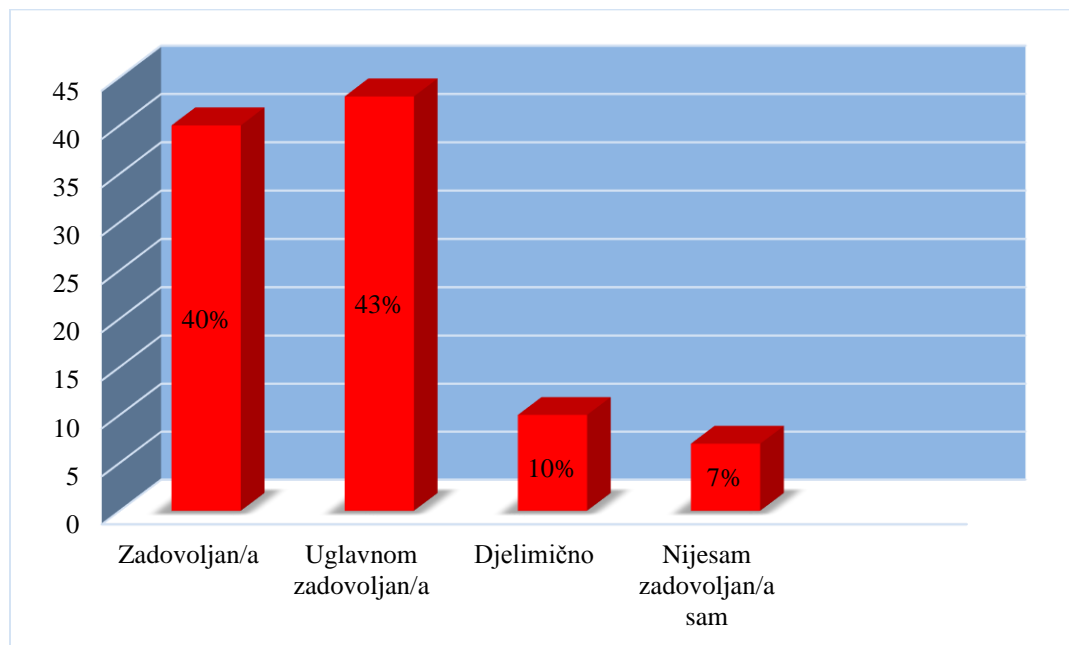
Histogram 19: Zadovoljstvo kvalitetom saradnje sa članovima tima

U histogramu 19 je prikazano da je 48% ispitanika zadovoljno kvalitetom saradnje sa članovima tima. Sa navedenim je uglavnom zadovoljno 31% ispitanika. Pojedini ispitanici (15%) su djelimično zadovoljni saradnjom sa članovima tima za nadarene. Svega 6% ispitanika nije zadovoljno kvalitetom saradnje sa članovima tima.

Po našem mišljenju, uspješan tim treba da aktivno saraduje i razmjenjuje ideje i stavove. Članovi tima za nadarene učenike, obično imaju različite kompetencije, pa je shodno tome, razmjena informacija i konstruktivna saradnja još značajnija.

Histogram 20: Zadovoljstvo razmjenom informacija unutar tima za nadarene učenike

U histogramu 20, vidimo da je 40% ispitanika zadovoljno razmjenom informacija unutar tima za nadarene učenike. Sa navedenim je uglavnom zadovoljno 43% ispitanika. Pojedini ispitanici (10%) su djelimično zadovoljni razmjenom informacija unutar tima. Svega 7% ispitanika nije zadovoljno razmjenom informacija.

Na osnovu dobijenih rezultata, konstatujemo da članovi tima za nadarene učenike, uglavnom na konstruktivan način razmjenjuju informacije u cilju kvalitetnije implementacije plana za ove učenike.

Sa ispitanicima smo u okviru fokus grupa razgovarali o saradnji članova tima za nadarene učenike. Sumiranjem dobijenih rezultata, dolazimo do saznanja da članovi tima međusobno dobro saraduju u cilju optimalnije podrške darovitim učenicima. Na pitanje čime ste posebno zadovoljni kada je u pitanju saradnja sa članovima tima za podršku nadarenim učenicima, ispitanici su naveli sljedeće:

- Pravovremenim informacijama i uvažavanju tuđeg stava prema učeniku (55%).
- Kvalitetna i kontinuirana razmjena mišljenja članova timova (30%).
- Srdačna i otvorena saradnja (15%).

Na osnovu rezultata, procjenjujemo da su članovi tima za nadarene zadovoljni međusobnom saradnjom. Naročito je značajno što članovi tima kvalitetno i kontinuirano razmjenjuju mišljenja. Smatramo da od kvaliteta i kvaniteta saradnje članova tima u velikoj mjeri zavisi sam proces napredovanja darovitih učenika.

Na pitanje čime nijesu zadovoljni kada je u pitanju saradnja sa članovima tima za nadarene, ispitanici su naveli sljedeće:

- Ne postoje poteškoće koje bi bitnije uticale na sam rad timova (70%).
- Neravnomjerna raspodjela zaduženja unutar tima (30%).

Većina ispitanika ističe da ne postoje poteškoće koje bi bitnije uticale na rad timova. Što se tiče raspodjele zaduženja, često se dešava da koordinator obavlja mnogo više poslova u odnosu na ostale članove. Zato je važno da članovi timova efikasno koordiniraju, kako bi se na što prikladniji način implementirao plan podrške za nadarene učenike.

U skladu sa rezultatima potvrđujemo **četvrtu sporednu hipotezu** kojom se pretpostavilo da članovi timova za nadarene učenike aktivno saraduju.

DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje smo realizovali na uzorku od 100 ispitanika, odnosno članova tima za nadarene učenike. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi način organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću. U istraživanju smo pošli od pretpostavke da je organizacija timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću bazirana na unapređenju potencijala i sposobnosti ovih učenika.

Primijenjen je anketni upitnik i grupni intervju (fokus grupe). Nakon analize naših rezultata stiče se utisak da su u školama formirani timovi za nadarene učenike, koji značajnu pažnju posvećuju unapređenju kvaliteta rada sa nadarenim učenicima. Posebno je pozitivno što članovi timova međusobno razmjenjuju stavove i mišljenja u funkciji efikasnije implementacije plana za darovite učenike.

Škola kao ustanova koja vodi računa o potrebama učenika treba značajnu pažnju da posveti darovitim učenicima. U tom kontekstu su formirani timovi za nadarene učenike koji kroz međusobnu saradnju unapređuju kvalitet vaspitno-obrazovnog rada sa darovitim učenicima. Poželjno je da se članovi timova za nadarene učenike redovno sastaju kako bi blagovremeno razmijenili informacije.

Smatramo da je pozitivno što članovi timova za nadarene učenike ravnomjerno dijele zaduženja. Samo dobar timski rad može dati dobre rezultate. U onim timovima u kojima najčešće koordinator obavlja većinu posla, rezultati često izostaju. Uloga koordinatora je da motiviše i usmjeri ostale članove da se aktivno angažuju u cilju pružanja podrške darovitim učenicima.

U kontekstu daljeg unapređivanja potencijala darovitih učenika potrebno je da timovi rade na unapređenju materijalno-tehničkih uslova za rad sa darovitim učenicima. Darovito dijete zaslužuje da boravi u sredini koja pruža mnoštvo prilika za istraživanje, eksperimentisanje i učenje na svoj način. Dakle, ključna pitanja u proučavanju fenomena nadarenosti kod učenika su: na koji način izvršiti proces identifikacije darovitih učenika, koje su to karakteristike ponašanja i učenja tipične za ove učenike, te kako dalje podsticati razvoj darovitih učenika. Navedenim pitanjima ne treba samo da se bavi tim za nadarene učenike, već i školski sistem u cjelini.

U skladu sa svim navedenim dajemo određene preporuke:

- Primjenjivati različite metode identifikacije darovitih učenika.
- Primjenjivati testiranje kreativnosti.
- Koristiti višestruke kriterijume prilikom identifikacije nadarenih učenika.
- Sprovesti individualno testiranje.
- Primijeniti grupne testove postignuća.
- Intenzivirati saradnju sa roditeljima darovitog učenika.

ZAKLJUČAK

Naš rad sadrži dva dijela i to: teorijski i istraživački dio. U teorijskom dijelu govorili smo o bazičnim karakteristikama nadarenih učenika. Posebno je naglašen idealizam i perfekcionizam darovite djece. Navedeni su mitovi o darovitoj djeci iz razloga što se često smatra da su ova djeca napredna u svim sposobnostima, te da im nije potrebna dodatna podrška.

U teorijskom dijelu rada naveli smo osnovne teorije o darovitosti koje se najčešće pominju u stručnoj literaturi. Opisane su razlike između darovite i pametne djece iz razloga što se ova djeca često poistovjećuju.

Druga tematska cjelina našeg rada posvećena je radu i organizaciji timova za nadarene učenike. Opisali smo ukratko način rada i organizacije timova za nadarene, apostrofirajući značaj identifikacije nadarenih učenika.

U radu su prikazani rezultati istraživanja, koji su pokazali sljedeće:

- Na nivou osnovnih škola u Nikšiću su formirani timovi za nadarene učenike, koji aktivno participiraju u identifikaciji, praćenju rada, stvaranju uslova i pružanju podrške ovim učenicima.
- Organizacija timova svojim angažmanom doprinosi procesu razvijanja sposobnosti i potencijala kod darovitih učenika.
- Plan organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću se afirmiše.
- Članovi timova za nadarene učenike aktivno saraduju.

U skladu sa navedenim potvrđene su sporedne hipoteze, a time i glavna hipoteza kojom se pretpostavilo da je organizacija timova za nadarene učenike u osnovnim školama u Nikšiću bazirana na unapređenju potencijala i sposobnosti ovih učenika.

Svaki rad sa darovitim učenicima u školi zahtijeva adekvatnu upotrebu metoda rada. Iako u osnovnim školama postoje timovi za nadarene učenike, mišljenje, odnosno stav nastavnika i roditelja je od presudnog značaja, kada je u pitanju donošenje da li je potrebno učenika tretirati darovitim za određenu oblast i kao takvog ga testirati.

Kao potencijalna metodološka ograničenja ističemo činjenicu da ćemo istraživanjem dobiti

uvid u organizaciju timova za nadarene učenike u osnovnim školama, ali ne nužno i objektivnu sliku o praksama rada pomenutih timova. Ograničenje može biti nedovoljna zainteresovanost ispitanika da daju iskrene odgovore na pitanja. Ono što bi takođe bilo značajno navesti kao ograničenje jeste što ovim istraživanjem ne ispitujemo stavove darovite djece, koji bi unaprijedili kvalitet dobijenih rezultata.

Potrebno je da se sprovedu opsežnija istraživanja kako bi se na objektivniji način dobila realna slika o načinu organizacije timova za nadarene učenike u osnovnim školama.

LITERATURA

1. Abrosimova, G. et al. (2019). Blended learning in university education. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(6), 06-10.
2. Baccassino, F. & Pinnelli, S. (2022). Giftedness and gifted education: A systematic literature review. *Sec. Special Educational Needs*, 7 (1), 23-45.
3. Bain, S. K., Choate, S. M., & Bliss, S. L. (2006). Perceptions of developmental, social, and emotional issues in giftedness: Are they realistic? *Roeper Review*, 29(1), 41-48.
4. Bartley, V. (2014). Educators' attitudes towards gifted students and their education in a regional Queensland school. *Talented*. 28 (1), 24–31.
5. Chandler, W.G. (2015). Ongoing issues surrounding RTI. In *Examining Response to Intervention (RTI) Models in Secondary Education*, 22 (1), 268–283.
6. Damjanović, R. (2013). *Rad školskog pedagoga*. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
7. Diezmann, C. M. (2005). Challenging mathematically gifted primary students. *Australasian Journal of Gifted Education*, 14(1), 50-57.
8. Freeman, J. (2003). Gender differences in gifted achievement in Britain and the USA. *Gifted Child Quarterly*, 47, 202–211.
9. Fraser-Seeto, K. (2013). Pre-service teacher training in gifted and talented education: An Australian perspective. *J. Stud. Engagem. Educ. Matters*, 3 (1), 29–38.
10. Gagné, F. (1985). Giftedness and talent: Reexamining a reexamination of the definitions. *Gifted Child Quarterly*, 29, 103-112.
11. George, D. (2004). *Obrazovanje darovitih*. Kako identificirati i obrazovati darovite i talentirane učenike. Zagreb: Educa.
12. Hymer, B., Whitehead, J., and Huxtable, M. (2008). *Gifts, talents and education: A living theory approach*. New York, NY: Routledge.
13. Ilić, dr M. (2010). *Porodična pedagogija*. Banja Luka: Zavod za udžbenike.

14. Jolly J.L., Matthews M.S. (2012). A critique of the literature on parenting gifted learners. *J. Educ. Gift.* 35:259–290.
15. Jovanović, N. i Bajković, R. (2014). *Podrška darovitim i talentovanim učenicima*. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
16. Khan, R., Mahnoor, M. & Langhani, S. (2022). The Psychological distress and perceived discrimination experienced by Asian international male students in Australia. *Glob. J. Sociol. Curr.* 12 (1), 55–70.
17. Kroesbergen, E. H., et al. (2016). The psychological well-being of early identified gifted children. *Gifted Child Quart.* 60, 16–30.
18. Koren, I. (1989). *Kako prepoznati i identifikovati nadarenog učenika*. Zagreb: Školske novine.
19. Lee, L. E., Meyer, M. S., and Crutchfield, K. (2021). Gifted classroom environments and the creative process: a systematic review. *J. Educ. Gift.* 44, 107–148.
20. Lewis, J.D. & Knight, H.V. (2000). Self-concept in gifted youth: An investigation employing the Piers-Harris subscales. *Gifted Child Quarterly*, 44 (1), 45-53.
21. Mammadov, S. (2022). Personality profiles of gifted adolescents and relations with life satisfaction, perceived social support, and academic achievement. *High Abil. Stud.* 15:85-96.
22. Martin, L., Burns, R., & Schonlau, M. (2009). Mental disorders among gifted and nongifted youth: A selected review of the epidemiologic literature. *Gifted Child Quarterly*, 54(1), 31–41.
23. Massoni, E. (2010). Positive effects of extra curricular activities on students, *Essai* 9 (27), 84-88.
24. McCoach, D. B., & Flake, J. K. (2018). The role of motivation. In S. I. Pfeiffer, E. Shaunessy-Dedrick, & M. Foley-Nicpon (Eds.), *APA handbook of giftedness and talent*, 3 (1), 201–213.
25. Miller R. G., Gentry M. (2010). Developing talents among high-potential students from low-income families in an out-of-school enrichment program. *Journal of Advanced Academics*, 21, 594-627.

26. Mills, C. J., & Tissot, S. L. (1995). Identifying academic potential in students from underrepresented populations: Is using the Ravens Progressive Matrices a good idea? *Gifted Child Quarterly*, 39, 209–217.
27. Moiseva, L.N. (2020). The main problems of giftedness. *Education Technologies*, 1(7), 304-305.
28. Naglieri, J. A., and Ford, D. (2003). Addressing underrepresentation of gifted minority children using the Naglieri Nonverbal Ability Test (NNAT). *Gifted Child Q.* 47, 155–160.
29. Nettle, D. (2003). Intelligence and class mobility in the British population. *British Journal of Psychology*, 94, 551–561.
30. Netz, H. (2014). Gifted Conversations: Discursive Patterns in Gifted Classes. *Gifted Child Quarterly*, 58(2), 149-163.
31. Nielsen M. E. (2002). Gifted students with learning disabilities: Recommendations for identification and programming. *Exceptionality*, 10, 93-110.
32. O'Brien, J. Riley, T. & Wendy Holley-Boen, W. (2016). How Do Interprofessional Practice Teams Work Together to Identify and Provide for Gifted Students with Multiple Exceptionalities? *Kairaranga*, 17 (2), 14-22.
33. Olthouse, J. (2014). How do preservice teachers conceptualize giftedness? A Metaphor Analysis. *Roeper Rev.*, 36(2), 122-132.
34. Olszewski-Kubilius, P. M., Kulieke, M. J., & Krasney, N. (1988). Personality dimensions of gifted adolescents: A review of the empirical literature. *Gifted Child Quarterly*, 32, 347 – 52.
35. Pfeiffer, S.I. (2014). Gifted Children: Research. In: Grossman L., Walfish S., editors. *Translating Psychological Research into Practice*. Springer; New York, NY, USA: pp. 57–60.
36. Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Re-examining a definition. *Phi Delta Kappa*, 60, 180-181.
37. Rice, K. G., et al. (2005). Parental/social influences on perfectionism and adult attachment orientations. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24(4), 580–605.
38. Rogers, B. (2007). Lessons Learned About Educating the Gifted and Talented: A Synthesis of the Research on Educational Practice. *Gifted Child Quarterly*, 3 (2), 11-19.

39. Rowley, J.L. (2012). Professional development needs of teachers to identify and cater for gifted students. *Aust. J. Gift. Educ.* 21 (1), 75–80.
40. Sandra, D. (2002). Mathematics and science achievement: effects of motivation, interest and academic engagement. *Journal of Educational Research*, 95(6), 323-332.
41. Schuler, P. A. (2000). Perfectionism and gifted adolescents. *Journal of Secondary Gifted Education*, 11(4), 183–196.
42. Shore, B. M., & Irving, J. A. (2005). Inquiry as a pedagogical link between expertise and giftedness: The high ability and inquiry research group at McGill University. *Gifted and Talented International*, 20, 37 – 40.
43. Silverman, L. K. (2003). The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. *Roeper Review*, 17(2), 110-116.
44. Sisk, D. (2008) Engaging the Spiritual Intelligence of Gifted Students to Build Global Awareness in the Classroom. *Roeper Review* 30(1), 12-24.
45. Sternberg, R. J. & Davidson, J. E. (2005). *Conceptions of giftedness*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
46. VanTassel–Baska, J. (2013). Curriculum issues: Curriculum, instruction, and assessment for the gifted: A problem-based learning scenario. *Gift. Child Today*. 36 (2), 71–75.
47. Vodopija, Š. (2004). *Kako otkriti i potaknuti darovitost*. Savjetnik. Rijeka: Žagar.

PRILOZI

Prilog 1 - Anketni upitnik za učitelje

Uvažene kolege i kolegice,

U toku je istraživanje na temu: „Organizacija timova za podršku nadarene djece u osnovnim školama u Nikšiću“ molimo da iskreno odgovorite na postavljena pitanja, te na taj način doprinesete izradi master rada na istu temu.

Unaprijed hvala na saradnji!

Pol

Muški

Ženski

Stručna sprema

Godine radnog staža

---

1. Da li participirate u identifikaciji darovitih učenika?
  - a) Da
  - b) Uglavnom da
  - c) Uglavnom ne
  - d) Ne

2. Da li članovi timova primjenjuju standardizovane instrumente u identifikaciji darovitih učenika?

- a) Da
- b) Uglavnom da
- c) Uglavnom ne
- d) Ne

3. Da li članovi tima prate napredovanje darovitih učenika?

- a) Da
- b) Po potrebi
- c) Ne

4. Da li članovi tima analiziraju napredovanje darovitih učenika?

- a) Da
- b) Po potrebi
- c) Ne

5. Da li članovi tima obezbjeđuju podršku darovitim učenicima?

- a) Da
- b) Povremeno
- c) Ne

6. Na koji način članovi tima stvaraju uslove za napredovanje darovitih učenika?

---

7. Da li članovi tima izrađuju planove za darovite učenike?

- a) Da

- b) Po potrebi
- c) Ne

8. Da li članovi tima ravnopravno dijele zaduženja?

- a) Da
- b) Uglavnom da
- c) Uglavnom ne
- d) Ne

9. Koliko često članovi tima za darovite učenike organizuju sastanke?

- a) Da
- b) Kada postoji potreba
- c) Uglavnom ne
- d) Ne

10. Da li motivišete nastavnike na usavršavanje u cilju kvalitetnijeg rada sa darovitim učenicima?

- a) Da
- b) Uglavnom da
- c) Uglavnom ne
- d) Ne

11. Da li članovi timova za nadarene učenike organizuju pripreme za takmičenja darovitih učenika?

- a) Da
- b) Povremeno
- c) Ne

12. Da li u Vašoj školi postoji sveobuhvatan plan organizacije timova za nadarene učenike?

- a) Da
- b) Ne

13. Da li je moguće sprovesti plan organizacije timova za nadarene učenike?

- a) Da
- b) Uglavnom da
- c) Uglavnom ne
- d) Ne

14. Koje su poteškoće u afirmaciji plana organizacije timova za nadarene učenike?

---

15. Koliko često saradujete sa članovima tima za nadarene učenike?

---

16. Da li ste zadovoljni kvalitetom saradnje sa članovima tima?

- a) Zadovoljan/a sam
- b) Uglavnom sam zadovoljan
- c) Djelimično sam zadovoljan/a

d) Nijesam zadovoljan/a

17. Da li ste zadovoljni razmjenom informacija unutar tima za nadarene učenike?

a) Zadovoljan/a sam

b) Uglavnom sam zadovoljan

c) Djelimično sam zadovoljan/a

d) Nijesam zadovoljan/a

Prilog 2- Fokus polja

- **Formiranje timova u cilju identifikacije, praćenja rada i pružanje podrške darovitim učenicima u Nikšiću**
  - Kako teče proces identifikacije darovitih učenika?
  - Na koji način članovi tima pružaju podršku darovitim učenicima?

- **Način organizacije timova za nadarene učenike u Nikšiću**
  - Koje prioritetne ciljeve sadrži plan za nadarene učenike?
  - U kojim situacijama se članovi timova najčešće sastaju?

- **Afirmacija plana organizacije timova za nadarene učenike**
  - Koje ciljeve iz plana za podršku nadarenim učenicima je najjednostavnije ostvariti?
  - Koji ciljevi su teži ostvarljivi?

- **Saradnja članova tima za nadarene učenike**
  - Čime ste posebno zadovoljni kada je u pitanju saradnja sa članovima tima za podršku nadarenim učenicima?
  - Čime niste zadovoljni kada je u pitanju saradnja sa članovima tima za nadarene?